

PROJECTE EDUCATIU

HÄNDEL & FRIENDS DOSSIER PEDAGÒGIC

© Marta Pich

L'AUDITORI

Continguts: Estela Claramunt

Índex

Concert

Presentació

Indicacions generals “L'escola va a L'Auditori”
Presentació del concert i el seu repertori

Participació

Abans del concert
Durant el concert

Fitxa tècnica

Repertori i fitxa tècnica

Professorat

Propostes didàctiques

Currículum
Propostes didàctiques

Per saber-ne més

Una mica de...

Què vol dir escoltar

Què vol dir escoltar

Materials

Materials editats del concert

Programa de mà
Material audiovisual

Enllaços

Enllaços relacionats

A més a més

Altres materials

Presentació

Indicacions generals: “L’Escola va a L’Auditori”

L’Auditori, amb el cicle de concerts “L’escola va a L’Auditori”, aproxima la música en els seus diferents estils i gèneres a tots els escolars, a la vegada que facilita l’observació en directe dels instruments musicals i de la seva interpretació.

Portar els nens i les nenes als concerts és educar-los en i a través de l’art, obrir-los nous horitzons perquè puguin experimentar els seus sentiments i les seves emocions i reflexions.

Els concerts que proposem són concerts en què la música és la gran protagonista, i els petits elements escènics (la il·luminació, l’*atrezzo*, el vestuari...) estan dissenyats per afavorir l’escolta activa dels nens i de les nenes.

Presentació

Presentació del concert i el seu repertori

Händel & Friends és un concert que ens convida a fer un viatge per l'Europa del segle XVII i per les diverses estètiques artístiques (i musicals) que hi varen conviure. El repertori del concert està pensat per reflectir aquesta varietat: obres de compositors de diversos països, música religiosa i seglar, obres per a gran orquestra (arranjades per a quintet) i música escrita per a instruments solistes, òperes i ballets, *concerti*, cantates i himnes... de l'*Stylus Phantasticus* de Schmelzer i Biber fins a l'austeritat de Bach, i del virtuosisme dels concerts per a violí de Vivaldi a la delicadesa d'algunes de les millors àries de les òperes de Händel.

En poc menys d'una hora, per l'escenari de la sala 2 Oriol Martorell de L'Auditori, veurem passar batalles musicals (Biber, Couperin), embolics d'òpera *buffa* (Pergolesi), històries d'amor (Monteverdi, Händel), focs d'artifici i històries mitològiques (Händel) o, fins i tot, escenes heroiques de personatges llegendaris com el rei Artús (Purcell) o el Quixot (Telemann).

Un baríton, dos violins barrocs, una viola de gamba i un clavecí seran els encarregats d'interpretar aquesta meravellosa aventura musical. Instruments històrics amb els quals recrearem les sonoritats de l'època com si viatgéssim al segle XVII sense bellugar-nos de la butaca, i que podreu conèixer amb detall si combineu l'assistència al concert amb una visita al Museu de la Música, situat just al costat de L'Auditori.

Un altre element clau del concert serà la posada en escena, amb videoprojeccions dissenyades per la il·lustradora Natalia Zaratiegui (Premi Junceda, 2017 per la seva feina a *Händel & Friends*) i l'escenògraf Juan Pablo Mendiola. Animacions que, lluny de distreure, busquen complementar la música sense interferir-hi i ajudar d'aquesta manera, l'escolta. Les músiques del Barroc, com les d'avui dia, buscaven explicar històries, transmetre sentiments o crear estats d'ànim, i les il·lustracions animades de la Natàlia ens ajudaran a entendre-ho. Els intèrprets, a més, hi interactuaran tot generant petits moments d'autèntica màgia sobre l'escenari. Aquí teniu un petit *clip* del concert: https://youtu.be/08nLxj8I-aU?list=PLm93fkbbQI-ca5yhS2ONg3Jzrp78a_5-e

Com us hem dit, algunes de les obres del repertori han estat arranjades per a quintet i poder ser interpretades en el concert. En aquests casos, la versió que podeu tenir a casa o que podreu trobar a Spotify distarà una mica del que sentireu al concert. Que això no us desanimi a l'hora de treballar-les a l'aula. Al contrari, deixeu que aquest efecte sorpresa sigui un al·licient més!

Participació

Abans del concert

A continuació us proposem algunes pautes per tal que, durant el concert, els infants puguin mantenir l'interès i l'atenció i, així, gaudir més del concert.

Perquè els infants puguin escoltar i observar, cal que hi posin atenció. Abans d'anar al concert és important haver treballat a l'aula aquesta actitud d'escolta atenta i de respecte envers un mateix i els altres: músics i públic.

És important crear lligams amb la música, escoltar-la moltes vegades, deixar que s'endinsi a l'interior dels infants. A l'apartat de Propostes Didàctiques, us donem algunes eines pedagògiques per treballar les músiques que després escoltaran en directe.

En el concert hi haurà dos moments participatius en què els infants i joves esdevenen protagonistes de l'actuació. Per aquest motiu resulta imprescindible que abans d'assistir al concert treballeu aquestes peces a l'aula. En l'apartat de Propostes Didàctiques trobareu detallada la manera de dur a terme aquest treball previ, que us resumim a continuació:

Peça	Participació dels alumnes
Les Indes galantes	El cantant demanarà als alumnes que s'hi afegixin cantant la tornada dels boscos pacífics en dues ocasions.
Zadok the Priest	En el moment de l'entrada de la veu, el públic farà de cor, cantant: <i>Zadok, the Priest, and Nathan, the Prophet, anointed Solomon king.</i>

Participació

Durant el concert

Cada vegada que assistim a un concert amb els nostres alumnes, és necessari recordar-los les actituds que n'esperem durant el concert. Per això, és recomanable que els nens i les nenes sàpiguen que durant els concerts s'escolta i no es parla. Els professionals que actuen, la resta del públic i l'espai que ens acull es mereixen el nostre respecte i no hi pot haver interrupcions de cap tipus, ja que els músics estan treballant i necessiten concentrar-se.

També cal recordar-los que visitaran un espai únic com és L'Auditori de Barcelona, amb més de 40.000 m² construïts que actualment s'utilitzen per acollir concerts i espectacles de tot tipus. Així mateix, seria bo recordar-los que està prohibit menjar i beure en les diferents sales de L'Auditori i que, per tant, els alumnes hauran d'utilitzar els espais reservats per a aquestes necessitats abans o després del concert.

Durant el concert, el professorat ha de fer-se responsable del grup i prendre les mesures adequades en cada situació a fi de garantir l'audiència al conjunt del públic. Seria bo, que abans d'entrar a la sala, s'induís els alumnes a la tranquil·litat i que, un cop dins la sala, es vetlli pel seu comportament durant el concert. També seria bo recordar que no s'ha d'acompanyar la música picant de mans, aplaudint o xiulant, excepte en el cas de les peces participatives, en què se'ls demana alguna acció en concret.

Una actitud incorrecta a la sala no és educativa: distorsiona la bona marxa i dificulta l'aprofitament del concert a la resta d'assistents. Per això, ens reservem el dret, si és necessari i d'acord amb el professor de cada grup, de demanar a alguna persona o centre que abandoni la sala.

Fitxa tècnica

Repertori i fitxa tècnica

El concert està pensat com un continu, dividit en 8 blocs temàtics, com s'indica a continuació:

1. H. I. F von BIBER, "Sonata" (1r moviment *allegro*) de la *Battalia à 10*
2. C. MONTEVERDI, Fragment del *Combattimento di Tancredi e Clorinda*
3. J. SCHMELZER, Extractes de la sonata quarta d'*Unarum Fidium*
4. G. F. HÄNDEL, "La Réjouissance" de la *Music for the Fireworks*

5. H. PURCELL, Ària "The Cold Song" de l'Acte III, de l'òpera *King Arthur* ("What Power Art Thou")

6. M. MARAIS, Extractes de les *Folies d'Espagne*
7. D. ORTIZ, *Recercada II sobre el passamezzo moderno*

8. G. F. HÄNDEL, Ària "Ombra mai fu", de l'òpera *Serse*

9. G. B. PERGOLESI, "Son imbrogliato io gia" i "Sempre in contrasti", aquestes dues àries de *La serva padrona*
10. J. B. LULLY, "Marche pour la cérémonie des turcs" (*Le bourgeois gentilhomme*)

11. F. COUPERIN, "Les barricades mystérieuses", de les *Pièces de clavecin*
12. J. P. RAMEAU, "Rondeau" de l'òpera-ballet *Les Indes galantes*
13. J. S. BACH, Variatio V de les *Variacions Goldberg BWV 988*

14. J. S. BACH, Extracte de "Mache dich mein Herze rein" de la *Passió segons Sant Mateu BWV 244*
15. G. F. HÄNDEL, "Come rosa in su la spina", d'*Apollo e Dafne HWV 122*

16. G. F. HÄNDEL, Extracte de "Zadok the Priest", HWV 258, dels *Coronation Anthems*
17. A. VIVALDI, "Presto" del Concerto núm. 2 en sol menor, Op. 8, RV 315, "L'estate" (l'estiu) de *Les 4 estacions*

Durant el concert, entre els blocs se sentiran també fragments de:
G. P. TELEMANN, suite Don Quichotte. I-II. Attacking the Windmills

Músics:

ADRIANA ALCAIDE, violí barroc

IRANTZU ZUASTI, violí barroc

VINCENT DE SOOMER, baríton

LIXSANIA FERNANDEZ, viola de gamba i violone

JORDAN FUMADÓ, clavicèmbal

Equip de creació:

ADRIANA ALCAIDE, direcció musical

JUAN PABLO MENDIOLA, direcció escènica

NATALIA ZARATIEGUI, il·lustradora

ESTELA CLARAMUNT, pedagoga

Professorat

Propostes didàctiques

Currículum

El concert *Händel & Friends* es proposa per a alumnes de Cicle Mitjà i Superior de Primària i per a alumnes d'ESO. És per això que les propostes didàctiques d'aquest dossier pretenen treballar aspectes musicals adequats a les dues etapes.

El currículum de Primària segons el Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, fa referència a l'àmbit artístic i descriu tres àmbits de competències. Treballarem les següents:

- Dimensió percepció, comprensió i valoració
 - Competència 1. Mostrar hàbits de percepció conscient de la realitat sonora tant en el treball a l'aula com durant el concert *Händel & Friends*.
 - Competència 2. Utilitzar elements bàsics del llenguatge musical i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques del Barroc.
 - Competència 3. Comprendre i valorar elements significatius del patrimoni artístic del Barroc.

- Dimensió interpretació i producció
 - Competència 6. Interpretar música vocal i instrumental del Barroc.

- Dimensió imaginació i creativitat
 - Competència 8. Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical.
 - Competència 9. Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

Els continguts de l'àrea d'Educació Artística s'organitzen en dos blocs, i treballarem els següents:

- Percebre i explorar
 - ◆ Continguts comuns de l'àrea:
 - Expressió de les idees, emocions i experiències que desvetllen les peces del Barroc i el concert com a manifestació artística.
 - Interès pel coneixement del patrimoni artístic del Barroc.
 - Interès i curiositat a participar en les manifestacions artístiques que ofereix l'entorn, el concert *Händel & Friends*, i gaudir-ne.
 - Apreciació de les habilitats i la imaginació dels creadors.
 - Valoració i respecte per les produccions d'un mateix i dels altres.
 - Satisfacció i emoció per l'experiència artística.
 - (CS) Utilització dels mitjans de comunicació i d'Internet per obtenir informació sobre qüestions relacionades amb la música del Barroc i el seu context.

- ◆ Continguts de música i dansa
 - Famílies instrumentals.
 - Escolta de peces instrumentals i vocals del Barroc.
 - Reconeixement bàsic de formes musicals, de qualitats del so, d'instruments i formacions instrumentals i vocals.
 - (CS) Reconeixement i escriptura de ritmes i melodies, emprant la grafia convencional.

→ Interpretar i crear

- ◆ Continguts comuns de l'àrea
 - Terminologia bàsica que s'empra en la pràctica i la vivència de l'expressió artística, visual i sonora.
 - Interès, valoració i respecte pel fet artístic.
 - Valoració de l'avenç en el propi aprenentatge.
 - Creativitat i imaginació en l'expressió i comunicació artístiques.
- ◆ Continguts de música i dansa
 - Possibilitats de comunicació del cos, dels sons, de les músiques, dels instruments i dels recursos digitals.
 - Interpretació, improvisació i creació de cançons, danses i jocs motrius.
 - Interpretació col·lectiva: coordinació amb els acompanyants en el cant i la dansa col·lectius i atenció al director.
 - Afinació, dicció, tècnica vocal, instrumental i corporal.
 - Tècniques bàsiques de moviment acompanyades de seqüències sonores, cançons i obres musicals.
 - Composició individual i col·lectiva de músiques i coreografies senzilles utilitzant diversos materials i instruments de percussió.
 - Terminologia pròpia del llenguatge musical: grafia musical convencional en la lectura, interpretació i creació de partitures senzilles.
 - (CS) Sincronitzacions de música i moviment.
 - (CS) Creació de missatges sonors amb l'ús de recursos digitals.

Criteris d'avaluació (CM)

1. Expressar i compartir amb els companys el que suggereix una experiència artística.
2. Cercar informacions i respostes a partir de dubtes i qüestions plantejades al voltant del Barroc i la seva música.
3. Crear composicions visuals (imatges i objectes), sonores i corporals senzilles que representin idees, emocions i experiències.
4. Mostrar respecte i responsabilitat en el treball cooperatiu.
5. Interpretar cançons i danses apreses utilitzant les tècniques bàsiques de la veu, dels instruments i del moviment corporal.
6. Llegir i interpretar petites partitures amb els elements musicals apresos.

Criteris d'avaluació (CS)

1. Identificar i reconèixer en la música del Barroc alguns trets socials, culturals, religiosos,

- formals i estructurals.
2. Formular opinions i argumentacions, i cercar creences i idees al voltant de la música del Barroc.
 3. Interpretar cançons i danses apreses utilitzant les tècniques bàsiques de la veu i del moviment.
 4. Participar en creacions musicals individuals i col·lectives.
 5. Llegir i interpretar petites partitures amb els elements musicals apresos.

El currículum de 1r i 3r de l'Educació Secundària Obligatòria per al curs 2015-2016, segons DECRET 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, fa referència a les competències bàsiques i les concreta en tres dimensions. En les propostes didàctiques d'aquest dossier treballarem les següents competències:

- Percepció i escolta
 - ◆ Competència 1. Utilitzar estratègicament els elements del llenguatge musical per analitzar les peces escollides del Barroc.
- Expressió, interpretació i creació
 - ◆ Competència 3. Interpretar música de forma individual i col·lectiva utilitzant la veu, els instruments, el cos i les eines tecnològiques.
 - ◆ Competència 5. Compondre amb elements del llenguatge musical.
 - ◆ Competència 6. Experimentar i/o improvisar amb instruments i tècniques del llenguatge musical.
- Societat i cultura
 - ◆ Competència 8. Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions.
 - ◆ Competència 9. Gaudir de les experiències i creacions artístiques com a font d'enriquiment personal i social.

També concreta, per a la matèria comuna de Música a l'ESO, els continguts per als tres àmbits de competències i els criteris d'avaluació.

Del llistat de continguts del currículum per al primer curs de l'ESO, les propostes didàctiques d'aquest dossier treballen els àmbits següents:

- Dimensió percepció i escolta:
 - ◆ Les maneres com s'escolta la música: escolta sensorial, escolta emocional i escolta analítica. Desenvolupament de l'escolta reflexiva.
 - ◆ Els elements bàsics que constitueixen el discurs musical: el llenguatge musical i la lectoescriptura. Fonaments del ritme: la pulsació, l'accent, el compàs i el moviment. Patrons rítmics bàsics. Fonaments de la melodia: interval, alteracions, frase, tema, estructures melòdiques simples, dinàmica. Fonaments de textura musical: textura monòdica i polifònica.
 - ◆ Elements bàsics d'organització de la música: repetició, variació i contrast. Estructures per seccions.

- ◆ Organologia dels instruments i criteris de classificació per famílies i agrupacions.
 - ◆ Fisiologia de la veu i classificació per criteris de gènere i tessitures.
- Dimensió expressió, interpretació i creació:
- ◆ Interpretació musical amb la veu, els instruments i el cos.
 - ◆ Creació musical: composició i improvisació amb la veu, instrument i cos.
- Dimensió societat i cultura:
- ◆ Música i societat: característiques dels estils i gèneres musicals. Vocabulari i terminologia correcta per descriure, opinar i debatre sobre la música. La relació de la música amb les altres arts. La música com a font d'enriquiment personal, gaudi estètic i emocional.

Els criteris d'avaluació que han d'ajudar a veure el progrés de l'alumnat seran els següents:

1. Reconèixer auditivament i expressar oralment i per escrit elements que organitzen la música (ritme, melodia, textura, tímbrica, estructura i dinàmica) i que s'hauran treballat.
2. Comunicar els atributs que defineixen l'estil musical anomenat Barroc.
3. Utilitzar els criteris de classificació dels instruments musicals i de les veus humanes per al seu reconeixement, creació o identificació.
4. Identificar auditivament el timbre dels instruments i les tessitures vocals treballats.
5. Interpretar el repertori treballat a l'aula fent servir les tècniques adequades, amb sincronia, expressivitat, eurítmia (moure's buscant la bellesa) i participació activa.
6. Compondre i improvisar peces o fragments senzills.
7. Debatre amb respecte i empatia sobre les experiències d'aprenentatge musical a l'aula.

Propostes didàctiques

Propostes didàctiques

Us recomanem que, abans de venir al concert, els alumnes hagin tingut l'oportunitat de "vivenciar" no només el repertori sinó també de conèixer els instruments que participen en el concert i el seu so: el violí barroc, la viola de gamba, el clavecí, la veu i la sonoritat de l'orquestra del Barroc.

Les propostes que us presentem a continuació són de tota mena:

- **Moviment / dinàmiques:** seguiment amb el cos de dinàmiques, mètrica, pulsació o melodia. *Battalia*, Biber. *La Réjouissance*, Händel. *Marche pour la cérémonie des turcs*, Lully.
- **Llenguatge i teoria musical:** clau de sol, clau de fa, claus de do, compàs 6/2, compàs partit, ornaments-appoggiatura, melisma i sil·labisme, anàlisi d'interval, monofonia, polifonia, homofonia, tempo...
- **El ritme:** treball previ de fórmules rítmiques que després reconeixeran. *La Réjouissance*, Händel; *Marche pour la cérémonie des turcs*, Lully; *Les Indes galantes*, Rameau.
- **La melodia:** treball previ de motius o temes que després trobaran a la peça. Interpretar melodies de peces del Barroc. Amb la veu, instruments melòdics com la flauta o bé instrumental Orff. *La Réjouissance*, Händel; *Folies d'Espagne*, Marais; *Recercada*, Ortiz; *Ombra mai fu*, Händel; *Son imbrogliato io già* i *Sempre in contrasti*, Pergolesi.
- **Descoberta de tímbrica:** el violí, la viola de gamba, el clavicèmbal i les veus líriques. En aquest sentit, recomanem com a imprescindible la visita al **Museu de la Música**, que està situat al mateix recinte de L'Auditori, per tal de veure en directe els instruments d'aquesta època, algun dels quals podreu escoltar al concert.
- **Anàlisi d'estructures i formes musicals:** forma binària: *La Réjouissance*, Händel; *5a Variació Goldberg*, Bach; *Atac als molins*, Telemann; Rondó: *Les barricades mystérieuses*, Couperin; *Les indes galantes*, Rameau; Tema amb variacions: *Unarum Fidium*, Schmelzer; *Folies d'Espagne*, Marais; *Variacions Goldberg*, Bach.
- **Llengua:** pot resultar molt interessant el treball de llengua amb textos ja donats o bé creats pels alumnes. Les peces vocals tenen aquest valor afegit. Italià, anglès, francès, alemany. *Combattimento*, Monteverdi; *What Power Art Thou*, Purcell; *Ombra mai fu*, Händel; *Son imbrogliato io già*, *Sempre in contrasti*, Pergolesi; *Les indes galantes*, Rameau; *Mache dich mein Herze*, Bach; *Zadok the Priest*, Händel.
- **Treball plàstic** per globalitzar l'àrea d'Expressió Artística. *Unarum Fidium*, Schmelzer; *Folies d'Espagne*, Marais.

- **La creació**, l'hem de tenir sempre present. Ha de ser l'objectiu de tot treball musical. Observaran i analitzaran maneres de fer música per crear la seva pròpia música.
- **La cerca d'informació**: proposem establir unes pautes de treball, ja des de la primera audició, que ens seran útils per a la totalitat de les peces. **La metodologia de treball cooperatiu** és la més adequada en les cerques d'informació proposades. El procés suggerit és el següent:
 1. Durant la sessió anterior al treball de música, repartirem els diversos temes entre els alumnes del grup.
 2. A casa, com a deures, els busquen. En arribar a classe, es troben durant 10 minuts els que han buscat el mateix tema i ho comenten entre tots, per comprovar que ho tenen ben escrit, ben explicat i, si convé, anoten alguna informació interessant que no tenien.
 3. Els repartim en grups. A cada grup hi ha d'haver un especialista en cadascun dels temes. Tenen 3 minuts cadascú per explicar la seva informació a la resta de grup.
 4. Posada en comú, dubtes, aspectes importants. Ja tindrem una base de coneixement per anar ampliant conceptes sobre la música del Barroc.
 5. Estaria bé buscar la manera de tenir a la vista la informació que vagin trobant, per tal que pugui ser consultada mentre duri el treball sobre el Barroc.

1.- H. I. F. von BIBER, "Sonata", 1r moviment *allegro*, de *Battalia à 10*. Durada 00:01:30

Característiques:

És el primer moviment de la sonata, un *allegro*. Música instrumental per a orquestra. Descriu una batalla. En el concert, l'interpretarà tot l'ensemble.

Activitats:

Creiem que és una bona peça per començar el concert i encetar el tema del Barroc, per la seva energia.

1. En una primera **audició**, els alumnes imiten el gest destacant el contrast entre flux i fort.
2. En **parlem**: Instruments? Caràcter? Època? És una batalla. *Allegro*. Orquestra de corda amb clavicèmbal. Tonalitat: Re major.
3. Tornem a l'**audició**. A cicle mitjà, hi afegim una activitat de moviment amb **desplaçament**, fent evident el contrast amb volum del cos, movent-nos com nans en el *piano* i com gegants en el *forte*. Durant les pauses, es queden quiets. A mesura que van anticipant els *piano* i els *forte*, es pot fer que un petit grup es desplaci en els *piani* i que un grup més nombrós es desplaci en els *forte*.
4. Quant al moviment i en qualsevol edat, pot ser adequat un treball de **creació**: en petits grups fan una coreografia, amb l'única indicació que visualment s'ha de distingir el *piano* del *forte*.
5. Cerca d'**informació**: "Bataglia", "Heinrich Ignaz Franz Biber", "clavicèmbal", "orquestra barroca", "Stylus Fantasticus".

2.- C. MONTEVERDI, *Combattimento di Tancredi e Clorinda*. Durada 00:01:50

Característiques:

Peça per a baix, acompanyat d'orquestra. Peça molt representativa del Barroc, amb molta energia, molta retòrica (art destinat a persuadir i impressionar). Al concert, la cantarà el baríton i l'acompanyarà la resta de l'ensemble.

Activitats:

1. Primera **audició**. En **parlem**: què els ha sorprès més. Instruments. Potser sortiran conceptes treballats a l'entorn de Biber. Poden lligar aquesta audició amb la batalla de Biber. En aquesta peça hi tenim un narrador que ens ho pot fer viure més intensament.
2. Les **veus líriques**. El baix. La partitura de baix habitualment s'escriu en clau de fa. És interessant veure la partitura, ja que aquesta peça combina la clau de sol amb diverses claus de do.
3. El **recitatiu**. La veu ens narra una lluita. Canvis de dinàmica segons què explica. Els moments de lluita més aferrissada es manifesten en el caràcter.
4. **Creació** de recitatiu. En petits grups, han de crear un text descriptiu d'una situació de pati, d'una sortida, d'una visita, d'un partidet a l'hora d'esport... El recitaran musicalment davant la resta del grup; entre tots buscaran els punts forts de cada creació i triaran la millor.
5. Al treball de **cerca d'informació** hi afegim: "Monteverdi", "veus líriques", la tessitura de "baix" i de "baríton", "clau de sol", "clau de fa" i "clau de do".

3.- J. H. SCHMELZER, Sonata quarta, d'*Unarum Fidium*. Durada 00:02:00

Característiques:

Musica per a orquestra. Tema amb variacions. El motiu descendent com a xacona o baix obstinat. En el concert, l'interpretaran el violí I, la viola de gamba i el clavicèmbal.

Activitats:

1. En una primera audició, els demanem què destacarien de la peça. Tonalitat: Re major.
2. Tornen a escoltar el fragment. Fem que fixin l'atenció en el baix obstinat-**xacona**. Miren de cantar-lo:

3. Tornen a escoltar, fixant-se en l'inici, i quan i com van entrant els **instruments**, la **seqüència**: a l'inici sona només el baix continu a càrrec d'un sol instrument. A continuació, s'hi afegeixen més instruments tots fent el baix continu, aquest paper tan característic del Barroc. Finalment, s'hi afegeix el violí fent la melodia.
4. Observació de **partitura**: el tema és de mètrica binària composta. Les variacions són de mètrica ternària. Estaria bé poder-ne copsar la diferència, però sense suport de partitura, ja que és força difícil. Els fem llegir el baix en clau de fa:
5. **Treball plàstic** de tema amb variacions. En petits grups, fan un dibuix a una sola tinta. Cada

membre del grup en pinta un amb tonalitats de colors diferents (colors càlids, freds, grisos...).

6. **Tema amb variacions.** Al concert se'n sentiran algunes. A l'aula, estarà bé escoltar el tema i les variacions, i una manera de fer-ho seria comprovant el diferent caràcter entre sarabanda i giga, per exemple. Es manté el tempo, l'únic que canvia és el caràcter que li dona cada dansa. Poden escollir la variació més adient al seu treball plàstic.

7. Afegim al treball de **cerca d'informació** una sèrie de noms i conceptes nous: "sarabanda", "giga", "Johann Heinrich Schmelzer", "suite", "xacona" i "tema amb variacions".

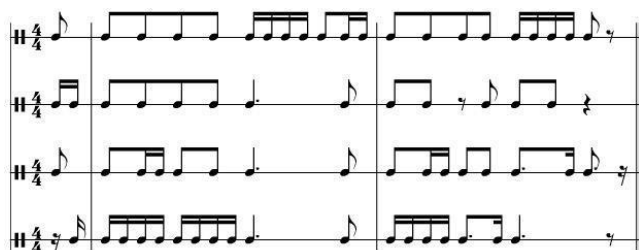
4.- **G. F. HÄNDEL**, "La Réjouissance", de *Music for the Fireworks*. Durada 00:01:10

Característiques:

Música per a orquestra. Tonalitat Re major. Forma binària. En el concert, ens oferiran AABB i l'interpretarà tot l'instrumental.

Activitats:

1. Com a activitat prèvia a l'audició, fem un treball rítmic de **llenguatge musical**: treball de **lectura** de motius rítmics de la part A.

2. En una primera **audició**, els demanem que reconeixin els motius rítmics treballats:

3. En una segona **audició**, ens centrem en les repeticions i els contrastos, quina forma usa Händel en aquesta peça. És una **forma binària** que consta de dos temes A (8 compassos amb

anacrusi) i B (10 compassos amb anacrusi), combinats de la següent manera: AA BB AA BB.

4. Poden **interpretar** la melodia de la primera secció amb instruments de placa a to (fa# i do#, també sol# accidental) o bé transporten a Do major (fa# accidental) Poden fer-ho a dues veus agafant melodia de violins I i violins II, i també amb *timpani*:

5. Demanem que parin atenció en el **començament anacrúsic**: totes les frases tenen aquest començament. Pot servir d'excusa per comentar el començament tètic.

6. **Moviment**: els fem coreografiar els dos temes. Per ser més efectius, podem repartir el grup en dos i cadascun fa una secció.

7. Faran treball de **creació**: en petits grups, una composició rítmica forma AABB. Han de buscar un caràcter diferent per a les dues seccions.

8. Afegim al treball de **cerca d'informació**: "forma musical binària", "Georg Friedrich Händel", "La Réjouissance", "començament tètic" i "començament anacrúsic".

5.- **H. PURCELL**, “What Power Art Thou” (The Cold Genius), de *King Arthur*. Durada 00:04:30

Característiques:

Ària per a baix de l'òpera *El rei Artús*, de Henry Purcell. Tonalitat Do menor. Serà un dels “moments” del concert. És una melodia molt especial pel seu caràcter *staccato*.

Activitats:

1. En una primera **audició**, els demanarem quins instruments hi destaquen. És una ària per a baix. El so tan peculiar dels instruments de corda d'aquest acompanyament s'obté perquè en els instruments de corda fregada s'interpreta quasi *sull ponticello* i amb l'arc pel taló.
2. Treball d'audició per tal de presentar les principals **veus líriques**: com que ja hauran buscat la informació durant el treball amb la peça de Monteverdi, ja tenen coneixements sobre les tessitures principals de soprano, contralt, tenor i baix. Ara ja han de poder reconèixer i posar nom a la veu d'un cantant amb tessitura de baix.
3. **Parlem** de la melodia: és molt particular, poc melòdica, *staccato*. Intentem representar la dinàmica de tensió: amb una tira de goma elàstica per parelles. Quan la música es va tensionant, van estirant en sentit contrari seguint la pulsació; quan es destensa, van afloixant.
4. Busquem un parell de **cançons** del repertori habitual del grup i les canten **staccato/legato**, per copsar-ne la diferència.
5. Treball de **creació** amb les **TAC**: en petit grup, buscar imatges per fer un vídeo-clip d'aquesta peça. Quins sentiments ens transmet? Quin tipus d'imatges buscarem? Que descriguin quines situacions els suggereix la música.
6. Afegim al treball de **cerca d'informació**: llibret del “rei Artús”, “Henry Purcell” i “*staccato*”.

6.- **M. MARAIS**, *Folies d'Espagne*. Durada 00:02:00

Característiques:

Música per a viola de gamba. Tema amb variacions. Tonalitat Re menor. El tema és un subjecte de 16 compassos. L'original és per a viola de gamba, però el mateix Marais escriu que pot ser interpretat per flauta, orgue, tiorba, llaüt, clavecí i violí. Escoltarem el tema (0:07-0:47) i les variacions que ens interpretaran en el concert: 29, 30 i 31 (15:26-16:48). Al concert, l'interpretarà la viola de gamba i quan pugi la dinàmica s'hi afegirà el clavecí.

Activitats:

1. En una primera audició podem treballar amb la versió per a viola de gamba. Els demanem quins **instruments** són els protagonistes. La viola de gamba. També poden fer comentaris sobre el caràcter de la peça, sobre el seu nom: “Folia”.
2. Per treballar el **tema** i les **variacions**, podem usar els àudios de la versió per a oboè d'amor i baix continu dels quals us facilitem els links. Concretament, farem servir el tema i les variacions 30 i 31.
1. Els farem cantar la següent melodia ternària, vetllant la negra amb punt-corxera que es mou de lloc:

La repetim variant el final:

2. Escoltarem el tema i els demanarem si l'identifiquen. És la mateixa melodia que ja han cantat, en un tempo lent i amb ornamentacions afegides; sovint l'acord és arpeggiat.
3. Escoltarem la variació 30. Poden escoltar-la mentre canten la melodia d'abans, però

canviant el ritme:

4. La variació 31. Canten el baix, però tornen a canviar el ritme:
3. Treball de **creació**: per grups i amb un temps tancat, creen una melodia per a aquest baix, amb la versió rítmica que més els agradi. En acabat, cada grup l'interpreta. Poden combinar instruments de placa i flautes.
4. **Treball plàstic** de representació de la forma "tema amb variacions". En petit grup, dissenyen una figura, un dibuix simple, un objecte. Cada membre del grup fa un fons diferent per a aquesta figura.
5. Afegirem al treball de **cerca d'informació**: "Marin Marais", "folia", "tiorba" i "llaüt".

7.- **D. ORTIZ**, *Recercada II sobre el passamezzo moderno*. Durada 00:01:50

Característiques:

Peça per a viola de gamba solista. Peça de 1553, meitat del segle XVI. Al concert, l'interpretarà una viola de gamba solista (soprano o tenor) acompanyada del clavicèmbal.

Activitats: treballarem sobretot amb la xacona.

1. Com a activitat prèvia a l'audició, els fem **cantar** el baix amb notes de tres pulsacions:

2. **Audició** cantant el mateix baix diverses vegades. Estructura: 5 vegades el mateix esquema.

3. Treball de **creació/improvisació**: Tornem a cantar el baix i practiquem la improvisació de diverses melodies al damunt d'aquesta base, en tonalitat de Sol major.

En petits grups, munten el baix amb els instruments de percussió i hi pensen una melodia possible. Quan tots els grups tenen la seva, es fa la posada en comú. S'interpreten totes seguides, a manera d'una suite.

4. Si els fem observar la partitura, veuran que està escrita en **compàs** 6/2. Què indica? Si ho saben, ho expliquen ells. 6 pulsacions a cada compàs i la unitat de pulsació és la blanca.

5. Afegim al treball de **cerca d'informació**: "Diego Ortiz" i "viola de gamba".

8.- G. F. HÄNDEL, "Ombra mai fu". Durada 00:02:35

Característiques:

Ària per a contratenor de l'òpera *Serse* de Händel. Al concert, serà interpretada per un baix. Mètrica ternària.

Activitats: timbres-orquestra barroca i solista.

- 1.- Els farem escoltar la introducció instrumental (41 segons). En **parlem**:
podem preguntar quina agrupació instrumental (orquestra barroc)
quin tempo (*largo*)
quina mètrica (ternària)
tonalitat Re menor
- 2.- Seguim amb l'audició i els fem escoltar la primera frase amb veu (42-58). En **parlem**: podem preguntar pel tipus de veu, és home o dona?
- 3.- Els fem **interpretar** el tema, la melodia. Podem cantar-lo en una tessitura còmoda.
- 4.- Al treball de **cerca d'informació** hi afegim: llibret de l'òpera "Serse", "largo" i "contratenor".

9.- **G. PERGOLESI**, “Son imbrogliato io gia” i “Sempre in contrasti”, de *La serva padrona*. Durada 00.03:00

Característiques:

Al concert sentireu una barreja; començarà l'ària “Son imbrogliato io gia”, que serà la principal, i enmig sentireu el tema A de l'ària “Sempre in contrasti”. Acabarà una altra vegada amb “Son imbrogliato”.

Activitats per a “Sempre in contrasti”:

1. L'escolten, en parlem i haurien de sortir tres temes:
 1. La **llengua** en què canta. També farem un llistat de paraules.
 2. Tipus de **veu lírica**: soprano, contralt, tenor o baix.
 1. Recordar el treball fet per presentar l'ària de Purcell. Haurien de reconèixer la veu de **baix**. El caràcter és molt diferent perquè és de caire còmic. És una òpera *buffa*, pel caràcter còmic de la història.
 2. Podem fer-los buscar informació sobre el **llibret** de l'òpera *La serva padrona*. Els uns sobre Uberto, el senyor; uns altres, sobre Serpina, i els altres sobre el majordom Vespino (que és mut). Comentar totes les complicacions de l'argument.
 3. Acompanyament **instrumental**: en la introducció instrumental, que dura onze segons, els podem sentir sols. És una orquestra del Barroc, de cordes fregades i clavicèmbal. La sonoritat és plenament de l'època. Si posem el vídeo recomanat, està interpretat per l'orquestra en directe. Tonalitat Fa major.
 4. Els fem **cantar** el tema amb la lletra.

Activitats per a “Son imbrogliato io gia”:

1. Després de treballar l'altra ària, posar aquesta i comprovar si algú lliga caps. Pistes:
 - La introducció instrumental dura catorze segons i recorda molt l'altra ària.
 - Al text, hi surt el nom d'Uberto, que parla amb ell mateix.
2. Hi ha un canvi de tonalitat; aquesta està en Mi bemoll major.
3. Afegim al treball de **cerca d'informació**: “Giovanni Battista Pergolesi”, “òpera buffa”, llibret de l'òpera “La serva padrona” i d'alguns dels seus personatges “Uberto”, “Serpina” i “Vespino”.

10.- **J. B. LULLY**, “Marche pour la cérémonie des turcs”, de *Le bourgeois gentilhomme*. Durada 00:01:25

Característiques:

Música per a orquestra. Una marxa, com indica el nom, de mètrica binària. Estructura AABCC, que es va repetint en el sentit d'obstinat. Al concert, la interpretarà tot l'instrumental: dos violins, una viola de gamba i un clavicèmbal.

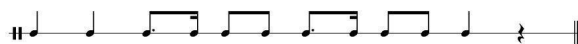
Activitats:

1. Escoltar la peça, marcar la **pulsació**. Ens posem d'acord on marquem la pulsació forta.

2. **Marcar el pas** drets al lloc, seguint la pulsació de la música. Cinc fileres en pentàgon:

- Frase A, la marca el 1r grup (dotze pulsacions)
- A la repetició, la marquen els que estan davant per davant (12 pulsacions)
- Segona secció, el 3r grup camina la 1a frase (9 pulsacions)
- El 4t grup comença en pulsació dèbil: marca 9 pulsacions 2a frase
- El 5è grup comença en pulsació dèbil: marca 9 pulsacions 3a frase

Sempre seguirem el mateix ordre, però podem anar-los canviant la frase que han de seguir.

3. Agafar la **fórmula rítmica** del principi i fer-ne una frase de vuit pulsacions. Ens passem aquesta fórmula fent una cadena. Quan ja surt, la tornem a picar com a obstinat acompanyant la peça (polirítmia).

4. Podem comparar-la amb la **partitura**. Estarà bé comentar el **compàs partit**, en què la unitat és la blanca.

5. Afegim al treball de **cerca d'informació**: "Jean-Baptiste Lully", "marxa militar", altres casos de marxes musicals conegudes (Mozart, Strauss) i "compàs partit".

11.- **F. COUPERIN**, *Les baricades mystérieuses*. Durada 00:02:30

Característiques:

És una peça per a clavicèmbal sol, de mètrica binària. Al concert, l'interpretarà un clavecí de dos teclats. És un rondó.

Activitats:

1. En una primera audició, fent atenció a l'**instrument**, ens haurien de dir que és música del Barroc; la pista clau és el timbre del clavicèmbal. Farem una comparació amb el piano, gairebé bé tot seran diferències.

2. Monodia o **polifonia**? Un sol instrument que fa polifonia. Tonalitat Si bemoll major. Podem demanar-los la mètrica de la peça.

3. Anem a treballar la forma **rondó**. Hem de buscar un moviment o acció per a la tornada, que farà tot el grup. Ens repartim les estrofes entre petits grups de la classe i busquen un moviment o acció per a la seva estrofa.
4. Podem analitzar la **partitura**. Comparar-la amb una peça per a piano. S'hi pot seguir bé el baix. Va fent síncopes.
5. El començament de totes les frases de la peça és **acèfal**. Repassem els altres dos tipus: anacrúsic i tètic.
6. El títol de la peça constitueix un enigma que ens arriba de l'època de Couperin: les barricades misterioses. A què devia fer referència? Plantejar hipòtesis, tot i que l'autor no ens ho podrà desvetllar.
7. En el treball de **cerca d'informació** hi afegim: "François Couperin", "rondó", "monodia", "polifonia", "començament acèfal" i diferències entre "piano" i "clavecí".

12.- J. P. RAMEAU, "Rondeau" de *Les Indes galantes*. Durada 00:01:50

Característiques:

Com diu el nom, és un rondó. És una peça per a orquestra amb percussió. Té dos solistes i un cor. Tonalitat Sol menor.

Activitats:

1. En una primera **audició** de la part instrumental, els podem demanar si identifiquen la forma musical **rondó**, que ja haurem treballat amb Couperin. La part instrumental segueix l'esquema ABACA.
2. Destaca la percussió. Aprofitem per parlar dels instruments de percussió del Barroc. L'activitat serà de **ritme**, acompanyant la tornada amb un obstinat, amb un pandero o timbala: negra i dues corxeres. Podem fer circular dos panderos, un per a cada extrem del grup; interpreten una vegada la tornada i passen l'instrument al company del costat.
3. En una **audició** de la **part vocal**, comprovar que també és un rondó. L'esquema d'aquesta secció és:
 - A (duet)
 - A (cor)
 - B (duet)
 - A (cor)
 - C (duet)
 - A (cor)
4. En el concert, el cantant convidarà el públic a **cantar** amb ell la tornada; ha arribat l'hora d'aprendre el text, en francès:

*Forêts paisibles. Forêts paisibles
Jamais un vain désir ne trouble ici nos coeurs.
S'ils sont sensibles, s'ils sont sensibles.*

Fortune, ce n'est pas au prix de tes faveurs.

Fo-rêts pai- si - bles. Fo-rêts pai - si - bles. Ja- mais un
 vain dé- sir ne trou-blei-ci nos coeurs. S'ils sont sen- si - bles, s'ils sont sen -
 si - bles. For- tu - ne, ce n'est pas au prix de tes fa- veurs.

5. Estudiant la partitura, podem observar els **ornaments** d'aquesta peça, que són *appoggiatures*. Podem fer-los veure com afecten el resultat sonor unes notes tan petites i que prenen la meitat del valor a la nota principal! Es pot fer l'exercici de **llenguatge musical** d'escriure'n el valor real.

Fo-rêts pai- si - bles. Fo-rêts pai - si - bles. Ja- mais un
 vain dé- sir ne trou-blei-ci nos coeurs. S'ils sont sen- si - bles, s'ils sont sen -
 si - bles. For- tu - ne, ce n'est pas au prix de tes fa- veurs.

6. Afegim al treball de **cerca d'informació**: “Jean-Philippe Rameau”, “Les Indes galantes”, “instruments de percussió del Barroc”, “obstinat rítmic” i “ornaments: Appoggiatura”.

Al concert ens oferiran:

- A instrumental
- A instruments + cantant
- B instrumental
- A instrumental + cantant + públic
- C instrumental
- A instrumental + cantant+ públic

13.- **J. S. BACH**, *Variacions Goldberg*. 5a variació. Durada 00:01:40

Característiques:

Peça per a clavecí sol. Tema amb variacions. Mètrica ternària. Tonalitat Sol major. Estructura binària. En el concert, ens interpretaran la 5a variació i serà un moment visual. Es passarà l'animació a les escoles.

Activitats:

1. Farem una **audició** del tema, l'**ària**. Quin instrument és el protagonista? De quina època és aquesta música?
2. A continuació, farem una **audició** de la cinquena **variació**. Els farem observar que hi ha aspectes que es mantenen i d'altres que varien. De fet, és un cas en què l'element que lliga les variacions és la base harmònica i no el tema.
3. Parlem de la cinquena variació. Què han observat? Consta de dues seccions de 16 compassos cadascuna que es repeteixen i l'estructura és de **forma binària** AABB. A la primera frase, hi ha molt de contrast entre la mà dreta (tot semicorxeres) i la mà esquerra, que marca les tres pulsacions de cada compàs, i melòdicament alterna nota greu i nota aguda.
4. Podeu passar als alumnes el **vídeo** que proposem de la peça; en la imatge veureu la partitura que es va desplaçant al mateix temps que avança la peça. Es curiós observar que, en la partitura, s'hi combina la clau de fa amb la clau de sol i que, visualment, els sons aguts i greus són al contrari del que sona. La sisena variació, que és un cànon a dos, també resulta molt didàctica.
5. Peça molt reconeguda per la seva qualitat musical. Al programa *Crackòvia*, en un **gag** de 2008, Pep Guardiola feia escoltar aquesta obra al vestidor del Barça. Es pot passar el vídeo.
6. A la feina de **cerca d'informació**, hi afegim: "Johann Sebastian Bach" i "Variacions Goldberg".

14.- **J. S. BACH**, "Mache dich mein Herze rein", de la *Passió segons sant Mateu*. Durada 00:02:40

Característiques:

Ària per a baix, de la *Passió segons Sant Mateu*. Acompanyament per a orquestra amb orgue. Quasi al final de la *Passió* (núm. 65 de 68).

Activitats:

1. Els fem escoltar la introducció instrumental, que dura 36 segons. Els demanem que **comentin** aspectes musicals: mètrica ternària interna, però que, en realitat, és quaternària composta 12/8, orquestra amb corda, *oboe da caccia* (oboè de caça), orgue que fa el continu. Tonalitat Sol menor.
2. Continuem l'audició de la peça. Els demanem qui canta, quina **veu lírica**. Haurien de reconèixer la tessitura de baix.

3. Afegim al treball de **cerca d'informació**: "Passió", "Evangelistes i Sant Mateu", "Oboe da caccia" i "orgue".

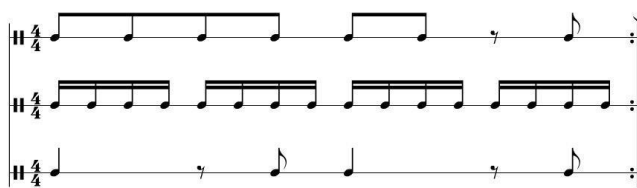
15.- **G. F. HÄNDEL**, "Come rosa in su la spina", d'*Apollo i Dafne*.

Característiques:

Recitatiu i ària per a baix. Cantata profana del Barroc. Tonalitat La major. Al concert, ens oferiran la primera part de l'ària (A, d'1 minut de durada) amb tot l'instrumental + cantant.

Activitats:

1. **Polirítmia**: presentem cadascun dels tres ritmes. Dividim el grup en tres i atorguem un dels ritmes a cada grup. Quan surti bé la polirítmia, els fem canviar de ritme.

2. **Audició** de la introducció (10 segons). Quina mètrica té? Quins instruments hi surten? Estaria bé que anomenessin instruments d'arc i clavecí. De quina època és aquesta peça? Què vindrà a continuació?

3. Quins **instruments** fan cadascun dels ritmes que hem interpretat amb polirítmia?

violins
violoncel
clavecí

4. Continuem l'**audició**. Apareix la veu de baix. Recorden la classificació de les **veus** líriques. Comentem aquest gènere vocal: la cantata secular.

5. Anàlitzem les **frases** del cantant. Què diu el text? *Come rosa in su la spina presto viene e presto va*. La idea queda clara perquè es va repetint. Miren de **cantar** el tema.

6. A la tercera frase hi ha **melismes** als mots "viene" i "va". Es poden repassar les peces vocals d'aquest concert i veure si són **melismàtiques** o **sil·làbiques**. En grups, repartim les partitures de Monteverdi, Purcell, "Ombra mai fu", Pergolesi, Rameau i "Mache dich".

7. Tornem a l'**audició** amb l'objectiu d'observar quan sonen el violins i quan no. Els podem donar una imatge de violins i, quan aquests sonin, l'ensenyen i quan no sonin, l'amaguen.

8. Audició. Els fem parar atenció en un **motiu melòdic** dels violins:

Plantegem a alguns que el toquin al piano o bé amb instruments de placa cromàtics. Anàlitzem quins intervals. 2a M-2a M-2a m.

Què passa si fem:

On queda la 2a m?

9. **Interpretació** del ritme del baix, amb percussió membranòfona, un pandero, uns bongos.

10. Afegim al treball de **cerca d'informació**: “cantata”, “cantata profana”, “recitatiu”, llibret “Apolo i Dafne”, “cant melismàtic” i “cant sil·làbic”.

16.- **G. F. HÄNDEL**, “Zadok the Priest”, de *Coronation Anthems núm. 1*. Durada 00:01:40 – 00:02:24

Característiques:

Himne per a orquestra i cor. És el primer dels himnes per a la coronació del rei britànic. Al concert, ens oferiran la introducció i la primera frase del text.

Activitats:

1. Després d'una primera **audició**, podem comentar què han sentit, què els ha semblat.

Instruments: música d'orquestra, vent fusta i corda, a la introducció. Quan entren les veus, ho fan juntament amb la percussió i el vent metall (1:53).

Sensacions: alguna cosa important es prepara, creix l'expectació, es fa enrere, i torna endavant... Fins que apareix el cor, les veus.

A quantes veus és aquesta peça? És a 7 veus. Divisió de sopranos, contralts, baixos i una veu de tenors.

Què diuen les veus? En quin idioma? Potser fins al minut 3 no entendran paraules com *God Save the Queen. Amen. Al-leluia. For ever.*

Potser els ha recordat una altra música no tan antiga?

L'any 1992, la UEFA va encarregar a un compositor britànic, Tony Britten, versionar aquest tema de Händel per tenir un himne.

2. Serà el moment de fer-los escoltar l'himne de la **Champions League**. Si ho feu mirant el vídeo amb el text, s'adonaran que el text no diu el que sembla.

3. Tornem a Händel: Com que voldrem que durant el concert cantin la primera frase, l'escriurem: *Zadok the Priest and Nathan, the Prophet, anointed Solomon King.*

4. Treball de **comprensió**. Les paraules “Priest”, “Prophet” i “King”. Què volen dir?

5. Treball de **cant** específic per donar cos a les notes llargues. Acompanyem-lo de moviment, com si netegéssim un vidre molt gran a cada nota, pintem tota una pissarra a cada nota llarga.

6. Posats a fer, per veure què implica aquest preciós moment d'**homofonia**, recomanem muntar la frase a set veus amb instruments: flautes o placa (es necessita fa#, do#, i la veu de baix II, do natural).

soprano I
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

soprano II
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

contralt I
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

contralt II
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

tenor
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

baix I
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

baix II
Za - dok, the Priest, and Na - than, the Pro - phet, a - noint - ed So - lo-mon King.

7. Afegim al treball de **cerca d'informació**: “Zadok”, “Nathan”, “Solomon King”, “Homofonia” i “Polifonia”.

17.- **A. VIVALDI**, “Presto de l'estiu” (*Les 4 estacions*). Vídeo: 16:35 – 18:50 . Durada: 00:02:15

Característiques:

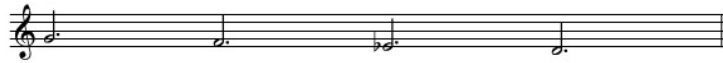
Moviment ràpid d'un dels quatre concerts de les Estacions de Vivaldi. Música programàtica. En aquest cas, és la tempesta d'estiu, de poca durada però forta intensitat, un dia ben assolat. El just per refrescar l'ambient calorós de l'estiu.

Activitats:

1. Després d'una primera **audició**, els demanem si coneixen l'obra. Què en destacarien? So exclusiu de corda. Mètrica ternària.
2. **Rítmicament** és molt potent. Quina figura és la protagonista? La semicorxera, amb accent a la primera de cada compàs.
3. Els moviments poden tenir **tempo** ràpid o lent. Presto, quin tipus de moviment us sembla

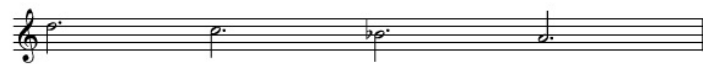
que designa? Heu sentit o llegit altres noms per indicar el tempo d'un moviment? Busquen altres noms de tempo i els classifiquen en lents/ràpids. Es podria realitzar una activitat amb el metrònom, per comparar els diversos *tempi*.

4. Proponem una anàlisi **melòdica**, perquè vegin com estan confeccionats els primers quaranta compassos, uns cinquanta segons de música. Poden comentar-ho entre ells i nosaltres anar-los ajudant:

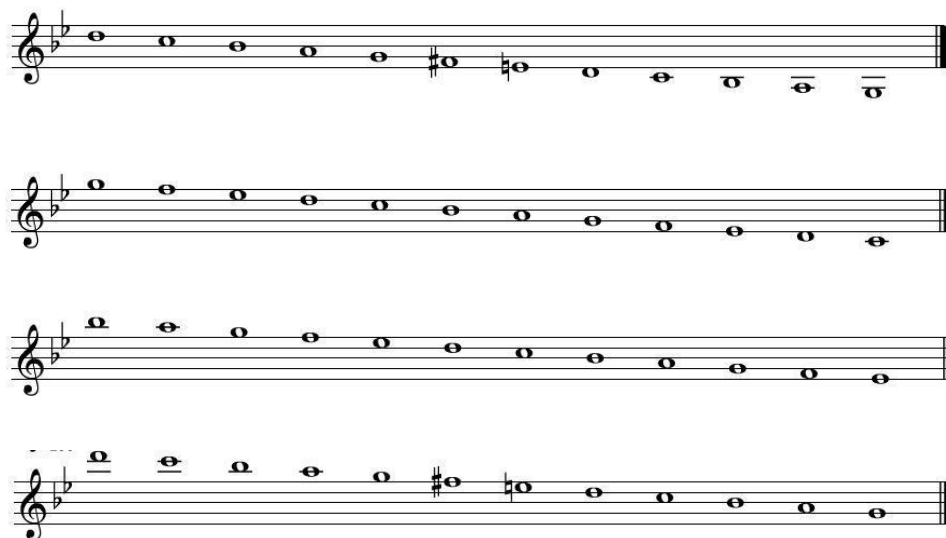

■ Primera frase de quatre compassos, *tutti* i començament tètic (2aM-2aM-2am).

■ Segona frase de quatre compassos, també *tutti* i començament tètic (2aM-2aM-2am).

■ A continuació, al compàs 10, una secció amb quatre motius descendents de començament acèfal, com una cursa en què comencen els violins a ritme de corxeres i les violes els persegueixen un compàs més tard; orgue i violoncel van a ritme de corxeres. El darrer motiu sona dues vegades. Es pot fer un concurs de lectura ràpida de nom de notes.

■ A partir del compàs 21 trobem set compassos de motiu melòdic ascendent.

- Tres compassos de violins amb arpegis descendents i violes amb arpegis ascendents, on sembla que la intensitat de la tempesta vagi afluixant.
- Sis compassos on destaca melòdicament la progressió:

- Tres motius ascendents de violins i violes de preparació del següent passatge.
- Al compàs 40 entra el violí solista fent el solo.

Es poden fer els àudios d'aquests vuit fragments i fer-ne un **reconeixement** auditiu.

5. Afegim al treball de **cerca d'informació**: "Antonio Vivaldi", "Música programàtica", "Concert per a violí", "Concert Les quatre estacions", "Tempo", "Presto", "Metrònom", "Caràcter".

G. P. TELEMANN, *Don Quichotte*, "I-II Attacking the windmills".

Característiques:

Suite orquestral. Música programàtica. Aquesta peça es farà servir en el concert com a recurs. Segurament en sentirem el tema A.

Activitats:

1. Abans d'escoltar-la els podem **explicar** que és una música que ens explica una aventura.
2. Després de la primera **audició**, els deixem que facin hipòtesis sobre el tema i l'aventura. Al final podem resoldre l'enigma.
3. Els podem demanar **instruments** que hi participen.
4. **Estructura** de la peça: repeticions i contrastos. La primera secció de dotze compassos es repeteix. La segona secció de divuit compassos també es repeteix. L'estructura és AABB.

A la tasca de **cerca d'informació** hi afegim: "Georg Philipp Telemann", "Chalumeau", "Don Quixot", "Episodi de l'atac als molins".

Professorat

Propostes didàctiques

Propostes didàctiques

	Peça	Característiques	Aspectes a treballar
1	Sonata 1r moviment, allegro <i>Battalia à 10</i>	Música instrumental per a orquestra. Describeu una batalla.	<ul style="list-style-type: none"> ● Moviment amb o sense desplaçament ● Instruments: clavecí ● Creació

	H. I. F. von BIBER		<ul style="list-style-type: none"> ● Cerca d'informació
2	<i>Combattimento di Tancredi e Clorinda</i> Fragment C. MONTEVERDI	Peça per a baix i orquestra. Peça molt representativa del Barroc amb molta energia, molt retòric.	<ul style="list-style-type: none"> ● Veus líriques: el baix ● Diverses claus: sol, do, fa ● Recitatiu ● Creació ● Cerca d'informació
3	"Sonata Quarta" <i>Unarum Fidium</i> , J. SCHMELZER	Música per a violí i orquestra. És un tema amb variacions i amb una xacona.	<ul style="list-style-type: none"> ● Lectura musical de la xacona ● Seqüenciació de la introducció dels instruments ● Tema amb variacions ● Clau de sol / clau de fa ● Treball plàstic ● Cerca d'informació
4	"La Réjouissance" <i>Music for the Fireworks</i> G. F. HÄNDEL	Música per a orquestra. Estructura binària. AABB	<ul style="list-style-type: none"> ● Lectura de motius rítmics ● Forma binària ● Interpretació amb instrumental Orff a dues veus + baix ● Començament anacrúsic ● Moviment ● Creació ● Cerca d'informació
5	"What Power Art Thou" <i>King Arthur</i> Acte tercer H. PURCELL	Ària per a baix de la semiòpera <i>El rei Artús</i> .	<ul style="list-style-type: none"> ● Instruments ● Veus líriques: el baix ● Instruments: d'arc. <i>Sul ponticello</i> ● Staccato / legato ● Creació ● Cerca d'informació
6	<i>Folies d'Espagne</i> M. MARAIS	Música per a viola de gamba. És un tema amb variacions.	<ul style="list-style-type: none"> ● Instruments: la viola de gamba, llaüt, tiorba ● La folia ● Tema i variacions ● Llenguatge musical: lectura de partitura ● Creació ● Treball plàstic ● Cerca d'informació
7	<i>Recercada sobre il passamezzo moderno</i> D. ORTIZ	Peça per a viola de gamba solista i orquestra.	<ul style="list-style-type: none"> ● Llenguatge musical: lectura partitura ● Creació / improvisació ● Llenguatge musical: el compàs 6/2 ● Cerca d'informació

8	<p>“Ombra mai fu” Philippe Jaroussky , contratenor G. F. HÄNDEL</p>	<p>Ària per a contratenor de l'òpera <i>Serse</i>. Al concert, l'interpretarà el baix.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement d'instruments del Barroc ● Les veus líriques: el contratenor ● Cantar el tema ● Cerca d'informació
9	<p>“Son imbrogliato io gia”. “Sempre in contrasti” <i>La serva padrona</i> G. B. PERGOLESI</p>	<p>Dues àries per a baix de l'òpera <i>buffa</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement d'instruments del Barroc ● Les veus líriques: el baix ● Cantar el tema ● Cerca d'informació
10	<p>“Marche pour la cérémonie des turcs” <i>Le bourgeois gentilhomme</i> J. B. LULLY</p>	<p>Música per a orquestra. És una marxa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Portar la pulsació ● Sincronització moviment-pulsació ● Llenguatge musical: lectura de ritme ● Polirítmia ● Llenguatge musical: compàs partit ● Cerca d'informació
11	<p>“Les barricades mystérieuses” F. COUPERIN</p>	<p>Peça per a clavicèmbal sol. És un rondó.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement clavecí ● Comparació piano / clavecí ● Polifonia / melodia ● Forma rondó ● Començament acèfal ● Establir hipòtesis sobre el significat del títol ● Cerca d'informació
12	<p><i>Les Indes galantes</i>, J. Ph. RAMEAU</p>	<p>És un rondó. És per a orquestra, solistes i cor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Forma rondó ● Acompanyament obstinat rítmic ● Cantar la melodia de la tornada ● Llenguatge musical: ornament - <i>appoggiatura</i> ● Cerca d'informació
13	<p>“Variació número 5” <i>Variacions Goldberg</i> J. S. BACH</p>	<p>Peça per a clavecí solista. És un tema amb variacions.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement clavecí ● Forma binària ● Partitura de clavecí ● Cerca d'informació
14	<p>“Mache dich mein Herze rein” <i>Passió segons sant Mateu</i> J. S. BACH</p>	<p>Ària per a baix de la <i>Passió segons sant Mateu</i>. Acompanyament amb orquestra i orgue.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement orquestra barroca ● Oboe da caccia ● Orgue ● Veus líriques: el baix ● Cerca d'informació

15	“Come rosa in su la spina” <i>Apollo i Dafne</i> G. F. HÄNDEL	Recitatiu i ària per a baix acompanyat d’orquestra. És una cantata secular.	<ul style="list-style-type: none"> ● Polirítmia ● Reconèixer violins, violoncel i clavecí ● Veus líriques: el baix ● Llenguatge musical: melisme i sil·labisme ● Llenguatge musical: lectura i anàlisi intervals ● Interpretació amb instruments membranòfons ● Cantar la melodia ● Cerca d’informació
16	“Zadock the Priest” G. F. HÄNDEL	Himne per a orquestra i cor. És el primer dels himnes per a la coronació del rei de la Gran Bretanya.	<ul style="list-style-type: none"> ● Sensacions que crea la música ● Instrumentació i seqüenciació ● Himne de la Champions League ● Cantar inici de l’himne de Händel ● Comprensió mots en anglès ● Tècnica per cantar notes llargues ● Homofonia / polifonia ● Cerca d’informació
17	<i>Presto</i> “Concert per a violí i orquestra l’estiu” A. VIVALDI	Representa una tempesta d’estiu.	<ul style="list-style-type: none"> ● Música programàtica ● Reconeixement instruments corda ● Tempo presto ● Llenguatge musical: lectura de notes ● Reconeixement de fragments musicals ● Cerca d’informació
	“Atac als molins de vent” Suite orquestral <i>El Quixot</i> . G. Ph. TELEMANN	Suite orquestral. És música programàtica.	<ul style="list-style-type: none"> ● Reconeixement d’instruments ● Forma binària ● Cerca d’informació

Cerca d’informació. Etiquetes		
1	Sonata Primer moviment, allegro <i>Battalia à 10</i> H. I. F. von BIBER	#Bataglia# #Heinrich Ignaz Franz Biber# #Clavecí# #Orquestra barroca# #Stylus fantasticus#
2	<i>Combattimento di Tancredi e Clorinda</i> Fragment	<ul style="list-style-type: none"> ● Claudio Monteverdi ● Veus líriques i la seva classificació ● La veu de baix

	C. MONTEVERDI	<ul style="list-style-type: none"> • Clau de sol • Claus de do • Clau de fa
3	<i>Unarum Fidium</i> Sonata Quarta J. SCHMELZER	<ul style="list-style-type: none"> • Johann Heinrich Schmelzer • Tema amb variacions • Sarabanda • Giga • Suite • Xacona
4	“La Réjouissance” <i>Music for the Fireworks</i> G. F. HÄNDEL	<ul style="list-style-type: none"> • Georg Friedrich Händel • Forma binària • Començament tètic • Començament anacrúsic • La Réjouissance
5	“What Power Art Thou” <i>King Arthur</i> Acte tercer H. PURCELL	<ul style="list-style-type: none"> • Henry Purcell • Llibret de l’òpera <i>El rei Artús</i> • Staccato
6	<i>Folies d’Espagne</i> M. MARAIS	<ul style="list-style-type: none"> • Marin Marais • Folies • Tiorba • Llaüt
7	<i>Recercada sobre il passamezzo moderno</i> D. ORTIZ	<ul style="list-style-type: none"> • Diego Ortiz • Viola de gamba
8	“Ombra mai fu” Philippe Jaroussky, contratenor G. F. HÄNDEL	<ul style="list-style-type: none"> • Llibret de l’òpera <i>Serse</i> • Larghetto • Contratenor
9	“Son imbrogliato io gia”. “Sempre in contrasti” <i>La serva padrona</i> G. B. PERGOLESI	<ul style="list-style-type: none"> • Giovanni Battista Pergolesi • Òpera buffa • Llibret òpera <i>La serva Padrona</i> • Uberto • Serpina • Vespino
10	“Marche pour la cérémonie des turcs” <i>Le bourgeois gentilhomme</i> J. B. LULLY	<ul style="list-style-type: none"> • Jean-Baptiste Lully • Marxa militar • Altres exemples de marxes musicals • Compàs partit
11	“Les barricades mystérieuses” F. COUPERIN	<ul style="list-style-type: none"> • François Couperin • Rondó • Monodia • Polifonia • Començament acèfal • Diferències piano-clavecí

12	<i>Les Indes galantes</i> , J. Ph. RAMEAU	<ul style="list-style-type: none"> • Jean-Philippe Rameau • Les Indes galantes • Instruments de percussió del Barroc • Obstinat rítmic • Ornaments musicals: <i>Appoggiatura</i>
13	“Variació número 5” <i>Variacions Goldberg</i> J. S. BACH	<ul style="list-style-type: none"> • Johann Sebastian Bach • Variacions Goldberg
14	“Mache dich mein Herze rein” <i>Passió segons sant Mateu</i> J. S. BACH	<ul style="list-style-type: none"> • Passió • Evangelistes. Sant Mateu • Oboe da caccia • Orgue • Ornaments musicals: <i>Trino</i>
15	“Come rosa in su la spina” <i>Apollo i Dafne</i> G. F. HÄNDEL	<ul style="list-style-type: none"> • Llibret cantata • Cantata profana • Recitatiu
16	“Zadock the Priest” G. F. HÄNDEL	<ul style="list-style-type: none"> • Zadok • Nathan • Rei Salomó • Homofonia
17	<i>Presto</i> Concert per a violí i orquestra “l'estiu” A. VIVALDI	<ul style="list-style-type: none"> • Antonio Vivaldi • Concert per a violí • Concerts Les quatre estacions • Tempo • Presto • Metrònom • Caràcter
	“Atac als molins de vent” Suite Orquestral <i>El Quixot</i> . G. Ph. TELEMANN	<ul style="list-style-type: none"> • Georg Philipp Telemann • Chalumeau • Música programàtica • El Quixot • Episodi de l'atac als molins

Professorat

Per saber-ne més

Una mica de...

1. Sobre els instruments

Violins

Són instruments cordòfons fregats. La forma actual dels instruments que anomenem violes *da braccio* (de braç) prové del segle XVI. Al capçal hi tenen una voluta. Són la base de l'orquestra. La família completa està formada per quatre instruments que van de l'agut al greu. Els violins són els més aguts.

Altres característiques d'aquests instruments que els diferencien de les violes de gamba són: l'obertura de la caixa en forma d'efes, el fet de tenir quatre cordes que aquestes s'afinen per cinquenes i que, al batidor, no hi ha trasts.

L'instrument d'aquesta família que adopta el doble paper de tenor i baríton és el violoncel. Per qüestions de comoditat es toca posant-lo entre les cames, cosa que no vol dir que provingui de les violes de gamba.

El més greu de tots és el contrabaix. Convé diferenciar entre el contrabaix (que és de la família dels violins, sense trasts i afinat per cinquenes) i el violó (de la família de les violes de gamba, per tant, afinats com tots ells i amb trasts).

Violes de gamba

Són instruments cordòfons fregats. Les violes de gamba es van utilitzar en els estils renaixentista i barroc; és a dir, entre els segles XV i XVIII. Hi havia tota la família: soprano, contralt, tenor i baixa. Segons la tessitura, la forma de l'instrument varia. Per exemple, la viola de gamba soprano s'assembla molt al violí, però se segueix posant entre les cames. Com s'ha dit abans, el violó s'inclou en la família de la viola de gamba. Hi ha violons de 8 peus que l'interpret toca assegut i violons de 16 peus que van una octava per sota i es toquen dempeus.

Una de les seves característiques més visibles és que la part de les clavilles és presidida per un cap que tant pot ser d'animal com de persona, habitualment de dona. Les obertures de la tapa són en forma de C, tenen sis o més cordes afinades en intervals de quarta (i alguna tercera enmig) i tenen trasts movibles.

La viola de gamba de sis cordes és típicament anglesa, i, entre d'altres, en són testimoni: Tobias Hume, Christopher Simpson, John Jenkins, Giovanni Coprario i William Lawes. La *viola de gamba* de set cordes és típicament francesa: Marin Marais, Antoine i Jean-Baptiste Forquerais, Sainte Colombe o François Couperin l'empraven.

Finalment, però, van ser substituïdes per les violes de braç, de sonoritat més penetrant i amb més intensitat.

Instruments amb mecanisme de teclat

Clavecí

És un instrument cordòfon polsat o pinçat, amb mecanisme accionat per teclat. Pertany al mateix grup que l'espina i el virginal. També se l'anomena clavicèmbal, clavecí o cèmbal. En la música barroca, era un instrument gairebé imprescindible.

Derivat del *psalterium* i del *tympanum*, la seva característica principal és que les cordes, normalment d'acer, tesades dins una caixa de forma semblant al piano de cua modern, són pinçades per un bec de cuir, emplaçat en el martinet, el qual és posat en moviment per la tecla.

En la seva forma definitiva posseeix dos teclats, nombrosos registres accionats amb les mans amb la funció de combinar els diversos jocs de cordes (4, 8 i 16 peus) i les sonoritats especials (llaüt, per exemple), així com la d'acoblar tots dos teclats.

És el principal artífex del baix continu, juntament amb la viola. Serà curiós poder observar partitures amb el baix xifrat, amb nombres que indicaven a l'intendent quins intervals calia tocar per sobre de la nota del baix i quines inversions d'acords calia fer; per tant, no hi havia escrita tota la música i això concedia un cert marge de llibertat a l'intendent.

Des del segle XVI al XVIII fou l'instrument més important, tant en l'àmbit dels solistes com en el de la música de cambra. L'invent del piano, a mitjan segle XVIII, n'ocasionà la desaparició gradual, tot i que al segle XX se n'ha produït una renaixença i s'ha estès el costum d'interpretar-hi la música que s'hi ha escrit expressament. D'altra banda, alguns compositors contemporanis (Falla, Frank Martin, Bohuslav Martinů, Poulenc, Ligeti, etc.) l'han inclòs en llurs obres.

Clavicordi

Instrument cordòfon percudit per mecanisme de teclat, amb el so molt feble. Següent instrument en l'evolució cap al piano modern.

Les tecles del clavicordi són simples palanques que quan es premen percudeixen la corda amb una petita pua de metall. El clavicordi pot variar la intensitat del so resultant segons la força de l'atac, tot i que sempre sona dèbil respecte al so del clavicèmbal.

Va ser a partir del mecanisme del clavicordi que va aparèixer el fortepiano.

A Barcelona, hi va haver un taller d'un dissenyador de clavicordis anomenat Manuel Bordas.

Fortepiano

Instrument cordòfon percudit amb mecanisme accionat per teclat. És l'instrument de transició entre el clavicordi i el piano modern.

El disseny del primer exemplar de fortepiano el va fer el constructor amb taller a Florència Bartolomeo Cristofori (1655-1731). Es tractava de donar al clavecí possibilitats expressives amb més matisos, que permetessin a l'intendent variar la intensitat dels sons a través de la força exercida sobre les tecles. Així doncs, Cristofori va inventar un mecanisme que colpegés les cordes amb més força i permetés una transmissió del so molt més potent que el clavicordi. Se les va enginyar per desenvolupar i adaptar el mecanisme a una caixa de clavecí. Aquest instrument es va anomenar *Gravicembalo col piano e forte*, i d'aquí el seu nom. A part del mecanisme, l'aparença era la d'un clavecí gran. El so és més semblant (per a oïdes no massa entrenades) a una arpa o fins i tot a un clavecí que no pas al piano modern, tot i el so de corda picada.

El primer fortepiano amb una base rectangular com el clavicordi va ser construït per Ch. E. Friederici, alumne de Silbermann, el 1758. A París, hi van treballar constructors d'origen alemany, com Moers, Merck i Érard. A Londres, hi va haver el centre més important amb uns fortepianos de Zumpe, rectangulars, que es van fer molt famosos. El 1768, Johann Christian Bach va oferir un concert amb un instrument de Johannes Zumpe, i el 1771 va publicar sis concerts per a clavecí o fortepiano.

Trobem obres de Haydn, Mozart i les primeres obres de Beethoven que ja van ser escrites per a fortepiano i, per tant, la seva interpretació amb aquest instrument és molt més adequada.

L'evolució del fortepiano fins al piano (va rebre el nom de pianoforte) va acabar cap al 1820, quan ja trobem el cos sonor del tot transformat, un concepte diferent de la mecànica amb un sistema de cordes més tensades, una estructura de metall, etc.

Instruments cordòfons pinçats (Els podreu veure durant la visita al Museu de la Música)

Tiorba

De la família del llaüt barroc, és un instrument de grans dimensions, amb dos mànecs i vuit cordes addicionals per als baixos sense trasts. Va ser molt usat durant els segles XVI i XVII. Al final del segle XVIII desaparegué i va deixar pas a la guitarra.

Llaüt

Prové del llaüt àrab (*ud*). La seva característica principal és la forma de la caixa de ressonància, amb el fons corbat còncav. L'obertura de la caixa de ressonància és una roseta. Fins abans del Barroc, el claviller feia un angle de 90° amb el batedor per tal d'augmentar la tensió de les cordes. Aquestes eren de budell i s'agrupaven per ordres, habitualment dues cordes en cada ordre, excepte la més aguda, el rossinyol, que està composta d'una sola corda.

Instruments aeròfons

Oboe da caccia

En català se l'anomena oboè de caça i és un instrument aeròfon de doble llengüeta que pertany a la família de l'oboè, afinat una quinta per sota i utilitzat en la música barroca.

Orgue

Instrument d'un o més cossos sonors cadascun dels quals és controlat pel seu propi teclat, sigui manual o pedaler. En el Barroc, l'aire era subministrat per un sistema de manxes accionat manualment pels manxaires, persones que assistien l'organista. Els diversos registres de l'orgue s'accionen a través d'unes palanques situades a l'abast de la mà de l'organista. És considerat l'instrument musical més gran, tant per les seves dimensions com per la seva varietat i riquesa tímbriques, i per ser l'únic instrument que abasta tots els sons musicals audibles.

Professorat

Per saber-ne més

Una mica de...

2. Els compositors i les peces escollides

- **Heinrich Ignaz Franz BIBER**

(Wartenberg, Àustria –actual república Txeca–, 12 d'agost de 1644 - Salzburg, 3 de maig de 1704)

Biber va ser un compositor i violinista austríac. Va ser mestre de capella de Salzburg des de 1684 fins a la seva mort, dels 40 anys fins als 60. Deixeble de Schmelzer; juntament amb ell, va ser un dels principals representants de l'*Stylus Fantasticus*.

La seva obra més destacada és la magnífica *Missa Saliburgensis*. Considerada l'obra sacra més extensa del Barroc, és una missa per a 53 veus; hi ha un enregistrament de 1974 a càrrec de l'Escolania de Montserrat amb el pare Ireneu Segarra al capdavant.

1.- Sonata (1r moviment *allegro*), *Battalia* à 10

Una **battaglia** és una forma característica del Renaixement i del Barroc de música programàtica que imita una batalla. La forma barroca habitualment és una descripció instrumental. En el Renaixement era vocal, un madrigal per a quatre o més veus, en què tots els sons d'una batalla eren imitats per la veu.

- **Claudio MONTEVERDI**

(Cremona, Itàlia, 15 de maig de 1567 - 29 de novembre de 1643)

Va ser un compositor, cantor, gambista i mestre de capella italià. La seva obra assenyala el pas de la música del Renaixement a la música del Barroc. Fins que va complir quaranta anys, va treballar principalment en els madrigals; en va fer vuit llibres. Aquests llibres mostren un desenvolupament de la música polifònica renaixentista a l'estil monòdic que és típic de la música barroca. El 1613 va ser nomenat director de la Basílica de Sant Marc de Venècia.

El vuitè llibre conté l'escena dramàtica *Tancredi e Clorinda* (1624).

2.- *Combattimento di Tancredi e Clorinda*

En aquesta obra de Monteverdi, l'orquestra i les veus formen dues entitats separades que actuen com a parella l'una de l'altra. Probablement, es va inspirar en les dues balconades oposades de Sant Marc, que ja havien inspirat músiques semblants a altres compositors com Giovanni Gabrieli. El que va fer que aquesta composició destaqués sobre les altres va ser la utilització, per primera vegada, del *trémolo* i del *pizzicato* per obtenir efectes especials en les escenes dramàtiques.

Aquest *combattimento* és un altre cas de **battaglia**, en aquesta ocasió, vocal i de 1624.

*Odi le spade orribilmente urtarsi
a mezzo il ferro: e' l piè d'orma non parte:
sempre il piè fermo e la man sempre in moto,
ne scende taglio invan, ne punta a voto.*

*L'onta irrita lo sdegno alla vendetta,
e la vendetta poi l'onta rinnova:
onde sempre al ferir, sempre alla fretta
stimol novo s'assiuunge e piaga nova.
D'hor in hor più si mesce a più ristretta
si fa la pugna. e spada oprar non giova:
dansi con pomi, e infelloniti e crudi
cozzan con gli elmi insieme e con gli scudi.*

*Tre volte il cavalier la donna stringe
con le robuste braccia, e altrettante
poi da quei nodi tenaci ella si scinge,*

*nodi di fier nemico e non d'amante.
Tornano al ferro e l'un e l'altro il tinge
di molto sangue...*

- **Johann Heinrich SCHMELZER** (Scheibbs, Àustria, 1620 - Praga, 1680)

Compositor austríac i violinista. Va arribar a Viena en la dècada de 1630 i era compositor i músic al servei de la cort dels Habsburg. Schmelzer va desenvolupar la tècnica del violí, va promoure l'ús i el desenvolupament de les formes sonata i suite a Àustria i al sud d'Alemanya. És el gran representant de l'*Stylus Fantasticus*.

3.- Quarta sonata *Unarum Fidium* (1664)

La *Sonatae Fidium Unarum* de Schmelzer, de 1664, va ser la primera col·lecció de sonates per a violí i baix continu que van ser publicades per un compositor de parla alemanya. En l'àmbit del violí, els italians dominaven el terreny, però Schmelzer va aconseguir una gran reputació. Hi ha el testimoni d'un viatger que, l'any 1660, es va referir a ell com «gairebé el violinista més eminent de tot Europa». Aquesta sonata conté el virtuosisme brillant típic de les sonates per a violí de mitjan Barroc.

Schmelzer va ser el compositor austríac més important de música instrumental de la seva època, i va tenir molta influència en el violinista i compositor també austríac Heinrich Ignaz Franz Biber, que sembla que va ser un dels seus alumnes.

- **Georg Friedrich HÄNDEL**

(Halle, Alemanya, 23 de febrer de 1685 - Londres, Anglaterra, 14 d'abril de 1759)

Compositor alemany artísticament inscrit dins el Barroc britànic, va néixer quatre setmanes abans que Bach, en una família benestant. Una anècdota diu que el seu pare volia que fos advocat, però que, a la nit, el petit Händel anava al graner a tocar un vell clavecí, així que, finalment, el pare es va deixar convèncer i va permetre que el formessin com a músic.

Va ser el primer compositor a adaptar i enfocar la seva música per satisfer els gustos i les necessitats del públic, en comptes de considerar només els de la noblesa i dels mecenes, que era el més habitual.

És considerat el successor de Purcell i el més important entre aquest i Elgar. És el primer gran mestre de la música basada en l'homofonia i el més important en l'òpera seriosa italiana i l'oratori.

4.- *Music for The Royal Fireworks*

Music for The Royal Fireworks és una composició orquestral de Georg Friedrich Händel de 1749. Va ser feta per encàrrec del rei George II de Gran Bretanya, que volia una música que acompanyés els focs d'artifici que van tenir lloc a Green Park, a Londres, el 27 d'abril de 1749. El motiu era la celebració de la fi de la Guerra de Successió Austríaca i la firma del tractat d'Aquisgrà.

Malgrat les expectatives, la festa va ser un fracàs estrepitós. Van situar els músics en un edifici especialment construït per a l'ocasió i dissenyat pel decorador i arquitecte Giovanni Niccolo Servandoni. La festa va començar molt bé, però aviat es convertí en un desastre. Després d'interpretar l'Obertura hi hagué una tronadora salva de 101 canonades. Tot seguit, l'edifici va quedar il·luminat pels focs d'artifici que anaven seguint la música, però en el moment d'interpretar la "Réjouissance", música i focs ja anaven descompassats; s'havia perdut el control dels focs d'artifici i aquests apareixien en moments equivocats. Van intentar arreglar-ho, sense èxit, i tot va anar empitjorant fins a l'extrem que, finalment, tot l'edifici s'encengué en flames i el vent va escampar el foc a través del parc. Hi va haver diversos ferits i dos morts. Es va interpretar la peça fins al final, però ningú no la va poder escoltar.

La composició havia estat interpretada públicament sis dies abans, el 21 d'abril, en un assaig general públic als jardins Vauxhall amb gran èxit: hi van assistir dotze mil persones, que van causar un embús de carruatges sobre el pont de Londres que va durar tres hores.

L'obra segueix el patró de la suite de danses barroca; consta de cinc moviments: 1. Obertura-allegro; 2. Bourrée; 3. La paix: Largo alla siciliana; 4. **Réjouissance: allegro**, i 5. Minué.

L'*allegro* de "Réjouissance" (joia) afegeix tambors de bordons al conjunt, a fi d'augmentar l'atmosfera militar.

La partitura original va ser composta per a una gran orquestra que tenia vint-i-quatre oboès, dotze fagots (amb un contrafagot), nou trompetes, nou trompes, tres parells de *timpani* i un nombre no especificat de tambors de bordons. La versió que s'interpreta més habitualment va ser adaptada pel mateix Händel en un concert benèfic per a la Casa d'Infants Expòsits de Londres, i és per a conjunt de corda i vent.

8.- "Ombra mai fu"

És l'ària que obre l'òpera *Serse* de Händel, de l'any 1738. El dia de l'estrena no va tenir èxit i només es va representar cinc vegades més a Londres. Al segle XIX, es va redescobrir i d'aleshores ençà ha esdevingut una de les peces més conegudes de Händel.

Escrita per a soprano *castrato*. En l'actualitat, la interpreten contratenor, contralt o bé mezzosoprano. S'ha inclòs en la banda sonora de pel·lícules com *Farinelli* (1994).

El text palesa l'admiració per l'ombra del *Platanus Orientalis*, plàtan d'orient o plàtan d'ombra, arbre molt comú en passejos o rambles de viles catalanes, com al Passeig Verdaguer d'Igualada.

*Ombra mai fu
di vegetabile
cara ed amabile
soave più.
Frondi tenere e belle
del mio platano amato
per voi risplenda il fato.
Tuoni, lampi e procelle
non v'oltraggino mai la cara pace,*

Né giung a profanarvi austro rapace.

Traducció:

Mai no va ser ombra
de cap planta
estimada i amable
més suau.

Mantenir la frondositat i la bellesa
del meu plàtan estimat
per vós llueix el destí.

Trons, llamps i tempestes
no injuriaran l'estimada pau,
ni arribara a profanar-te cap au rapinyaire.

15.- "Come rosa in su la spina", d'*Apol·lo i Dafne*

Apol·lo és un baix i Dafne una soprano. No hi ha cap part destinada al cor. *Apol·lo i Dafne* és una cantata secular composta entre 1709-1710. Com que l'obertura s'ha perdut, s'acostuma a interpretar-hi una altra peça instrumental de Händel. La instrumentació és brillant perquè li afegeix una flauta, dos oboès i un fagot a la corda.

La va començar a Venècia el 1709 i la va acabar ja a Hannover, quan ocupava el càrrec de director de la capella de l'Electoral, que després va esdevenir el rei George I de Gran Bretanya. És una de les cantates més ambiciosos de Händel i és un indicatiu de la seva important carrera operística dels següents trenta anys.

Explica el mite d'Apol·lo, déu de les arts i la música, i de Dafne, que es converteix en un llorer. Per això, Apol·lo corona amb llorer el cap dels vencedors, en homenatge a Dafne.

*Come rosa in su la spina
Presto viene e presto va:
Tal con fuga repentina,
Passa il fior della beltà.*

Traducció:

Com la rosa cap amunt l'espina
Ràpidament apareix i desapareix:
Amb aquest vol sobtat,
Passa la flor de la bellesa.

16.- "Zadock The Priest", dels *Coronation Anthems*

Els himnes de la coronació són quatre peces compostes per Georg Friedrich Händel amb motiu de la coronació del rei George II de la Gran Bretanya el 1727 i que s'han fet servir en les successives coronacions dels reis britànics.

"Zadock the Priest" és el primer dels quatre himnes i ha estat la inspiració del conegut himne de la

Lliga de Campions de la UEFA. Aquest himne es titula oficialment "Champions League" i és una adaptació de l'himne de Händel que la UEFA, l'any 1992, va encarregar a Tony Britten. La versió oficial la interpreta la Royal Philharmonic Orchestra i la canta el cor de Saint Martin in the Fields amb un text en les tres llengües oficials de la UEFA: anglès, francès i alemany. L'himne es toca abans de cada partit de la lliga, i al començament i al final de cada transmissió televisada.

- **Henry PURCELL**

(Westminster, Anglaterra, 10 de setembre de 1659 - 21 de novembre de 1695)

Està considerat com un dels compositors britànics més importants del Barroc. El seu pare i el seu oncle cantaven al cor de la Chapel Royal, i Henry també hi va entrar. Va ser organista de l'abadia de Westminster i, quan va morir, el van enterrar allà mateix, sota l'orgue.

5.- "What the power at thou", de *King Arthur*

El rei Artús és una semiòpera o òpera dramàtica en cinc actes de Henry Purcell sobre un llibret de John Dryden, que s'estrenà en la primavera de 1691. Els personatges principals no canten, només si són sobrenaturals; això era normal en l'òpera anglesa del segle XVII.

El conte se centra en els esforços d'Artús per recuperar la seva promesa, la princesa cega de Cornualles, Emmeline, que ha estat segrestada pel seu enemic, el rei saxó Oswald de Kent.

Acte 3. El geni del fred es desperta a contracor dels seus somnis.

COLD GENIUS

*What power art thou, who from below
Hast made me rise unwillingly and slow
From beds of everlasting snow?
See'st thou not how stiff and wondrous old,
Far unfit to bear the bitter cold,
I can scarcely move or draw my breath?
Let me, let me freeze again to death.*

Traducció:

GENI FRED

Quin poder ets tu, que des de baix
has fet que em llevi de mala gana i lent
Des de llits de neu eterna?
No veus com de rígida i meravellosa edat,
Lluny, incapaç de suportar el fred intens,
Amb prou feines puc moure o treure l'alè?
Deixa'm, deixa'm congelar de nou fins la mort.

- **Marin MARAIS**

(París, França, 31 de maig de 1656 - 15 d'agost de 1728)

Violagambista i compositor, deixeble de Jean-Baptiste Lully i de Jean de Sainte-Colombe. El 1676 va ser contractat com a músic de la cort de Lluís XIV de França.

Us recomanem fragments de la pel·lícula *Tous les matins du monde* (1991), del director Alain Corneau, on s'explica la història de la relació entre Monsieur de Sainte-Colombe, després de la mort de la seva dona, i un jove músic, Marin Marais, que vol ser el seu deixeble per perfeccionar l'ús de la viola.

6.- *Folies d'Espagne*

Tema amb variacions; el tema és un subjecte de 16 compassos. L'original és per a viola de gamba, però el mateix Marais escriu que pot ser interpretat per orgue, tiorba, llaüt, clavecí, violí o bé flauta. La Folia (en el sentit de bogeria) és un tema viu, dinàmic i vibrant que, sobretot durant els segles XVII i XVIII, va ser molt utilitzat arreu d'Europa com a base per compondre sèries de variacions. El nom d'aquest gènere prové d'una dansa instrumental portuguesa del segle XVI que s'introdueix a Espanya a través dels violistes.

- **Diego ORTIZ**

(Espanya, Toledo, 1510 - Itàlia, Nàpols, 1570)

Fou un compositor, gambista i teòric musical espanyol de l'època del Renaixement.

7.- *Recercada II sobre passamezzo moderno*

Polifonia de finals del Renaixement. El *Tractat de gloses* (d'ornaments musicals) de Diego Ortiz és un llibre per a viola de gamba i clavicèmbal publicat el 1533 a Roma en dues versions, la castellana i la italiana. El llibre té format apaïsat. Aquesta peça és per a tenors.

- **Giovanni Battista PERGOLESI**

(Itàlia, Jesi, 4 de gener de 1710 - Pozzuol, 16 de març de 1736)

El seu pare era Andrea Draghi, però a ell li deien Pergolesi perquè el seu pare era natural de Pergola, prop de Pesaro. El 1736, dos mesos abans de morir i ja malalt, retirat al convent dels franciscans de Pozzuoli, va compondre una de les seves obres més conegudes, l'*Stabat Mater* per a soprano, contralt, corda i orgue. Va tenir problemes de salut des de petit i va morir als 26 anys malalt de tuberculosi.

Els personatges principals de la seva òpera *La serva padrona* són Uberto, un home vell (baix buf), Serpina, la donzella (soprano) i Vespino, servent (actor mut). Es va estrenar a Nàpols com a *intermezzo* de l'òpera *Il prigioner superbo*, del mateix Pergolesi, el 28 d'agost de 1733. Se la considera la primera obra mestra del gènere *buffo* (còmic). Resultava atractiva perquè qualsevol audiència es podia identificar amb els personatges: la donzella astuta i el senyor que envelleix. És la peça paradigmàtica que representa el moment històric en què la música barroca evoluciona cap al Classicisme.

Aquesta òpera, trenta anys més tard, va causar l'anomenada "Guerra dels bufons", que va dividir la comunitat musical de París, durant dos anys, entre els dos principals exponents de l'òpera seriosa francesa, Lully i Rameau, i els partidaris de la nova òpera *buffa* italiana, amb Pergolesi com a model; d'aquí aparegué la nova Opéra-Comique.

9.- *Son imbrogliato io già* (ària d'Uberto)

Son imbrogliato io già,

*ho un certo che nel core
che dir per me non so,
s'è amore o s'è pietà.
Sent' un che, poi mi dice :
Uberto pensa a te.
Ho un certo che nel core
che dir per me non so,
s'è amore o s'è pietà,
per me non so,
è un certo che sì...
non so che dir,
che dir non so.
Son imbrogliato io già,
sent' un che, poi mi dice :
Uberto pensa a te.
Io sto fra il sì e'l no,
fra il voglio, e fra il non voglio,
e sempre più m'imbroglio.
Ah misero, infelice,
che mai sarà di me!*

Sempre in contrasti (ària d'Uberto)

*Sempre in contrasti
con te si sta,
e qua e là;
e su e giù
e sì e no;
or questo basti;
finir si può.
Ma che ti pare? ah!
Ho io a crepare?
Signor mio, no.
Però dovrai pur sempre
piangere la tua disgrazia,
e allora dirai che ben ti sta.
Che dici tu?
Non è così?
Ah! Che! No! Sì, ma così è.*

- **Jean-Baptiste LULLY**

(Florència, Itàlia, 28 de novembre de 1632 - París, 22 de març de 1687)

Compositor francès d'origen italià. De naixement, es deia Giovanni Battista Lulli; es va naturalitzar francès el 1661. Als 11 anys va anar a França a servir Mademoiselle de Montpensier. Va ser instrumentista i ballarí; es va incorporar a la Gran Banda dels Violins del Rei, formada per 24 instrumentistes. El 1653 va ballar amb el rei al *Ballet de la nuit*. Li van donar la direcció d'una nova orquestra, la Bande des Petits Violons.

Va arribar al càrrec de Sobreintendent de la Música de Lluís XIV de França. Gràcies als favors del rei, va eclipsar els compositors coetanis com Charpentier. Va ser el creador de l'òpera francesa, que era òpera amb estètica francesa, amb ballet i textos literaris que anomenaven Tragèdies Musicals.

La seva mort és ben curiosa: per gangrena. Es va fer una ferida amb el bastó de direcció que es feia servir per marcar el compàs picant a terra, la infecció el va anar envaint perquè de cap manera es va deixar tallar la cama: ell era ballarí i necessitava les dues cames!

La pel·lícula *Le roi danse*, dirigida per Corbiau (2000), és biogràfica i narra la relació entre el compositor Jean-Baptiste Lully i el rei Lluís XIV. Es poden seleccionar algunes escenes de la pel·lícula per veure l'ambient i la música de l'època.

10.- "Marche pour la cérémonie des turcs". Obra de 1670.

Pertany a la darrera comèdia-ballet en què van col·laborar Lully i Molière. La peça es va representar a Chambord amb Molière, com a Monsieur Jourdain, i Lully, com a Gran Mufti, en els papers principals.

En la peça original, l'orquestra utilitza gairebé tots els instruments existents en aquells moments, a excepció de trompetes i timbals, reservats per a les festivitats.

El to greu de Sol menor, els ritmes puntejant similars a les grans obertures d'òperes del mateix Lully i els immensos acords (per l'època) contribueixen al decalatge volgut pels autors. Monsieur Jourdain, per la grandesa de la música, pensa a viure un dels moments més grans de la seva vida, mentre els altres es riuen d'ell.

- **François COUPERIN**

(França, París, 10 de novembre de 1668 - 11 de setembre de 1733)

Se'l coneix per Couperin el Gran, per distingir-lo dels altres membres de la família, molts d'ells músics i reconeguts. Couperin va ser destinat a la carrera musical des de petit; va aprendre música abans que a escriure i no va tenir una educació formal; els seus coneixements generals i els seus escrits són d'un estil i una ortografia molt pobres.

Juntament amb Rameau és un dels compositors més importants de la música barroca francesa en general i de la música per a clavecí en particular. Destaca especialment pel gran virtuosisme a l'orgue i al clavecí.

Va ser organista de l'església de Saint-Gervais de París, lloc que anaven ocupant diversos membres de la família. El 1693, va ser durant un trimestre l'organista de la Chapelle Royale de Lluís XIV. La seva fama a França es va acabar amb la seva mort.

11.- "Les baricades mystérieuses"

Va ser publicada amb aquest nom, però la seva grafia habitual és: Les barricades mystérieuses.

Obra de 1717 per a clavecí, és la cinquena peça del seu *Ordre sisè de clavecí* en Si bemoll major del seu segon llibre de peces de clavecí. És una peça emblemàtica de l'estil *brisé* característic de la música per a teclat del Barroc francès.

És en forma rondó, i al baix fa servir una variant de la tradicional *romanesca*, però en mètrica quaternària en comptes de la ternària habitual.

El títol sempre ha donat lloc a moltes interpretacions sobre aquestes barricades, enteses com a impediment de la comunicació entre les persones, límit entre passat i present o entre present i futur, entre la vida i la mort, o com una broma tècnica amb relació a les suspensions contínues que vénen a ser com una barricada a l'harmonia clàssica.

- **Jean-Philippe RAMEAU**

(França, Dijon, 25 de setembre de 1683 - París, 12 de setembre de 1764)

Membre d'una família d'onze fills, Jean-Philippe tenia cinc germanes i cinc germans. El seu pare el va iniciar en la música de ben petit, i va aprendre abans les notes que a llegir, fet habitual en altres famílies de músics com els Couperin, Bach i Mozart.

Als divuit anys, el seu pare l'envia a fer un gran viatge per Itàlia, perquè en conegui la música, però només va anar fins a Milà i després ja va tornar a París.

Resulta curiós que, sent fill d'organista i que exercís durant molts anys com a organista en diverses esglésies de París, no ens hagi deixat cap obra per a orgue. Tota la seva producció per a clavecí, que durant el segle XIX es va interpretar al piano –igual que les obres de Bach, Couperin i Scarlatti– és molt important.

Rameau es considera un dels músics més grans de França i també el teòric musical de referència. Després de la seva mort, les obres de Rameau es continuen interpretant fins a la fi de l'Antic Règim, igual que les de Lully; després desapareixen del repertori durant més d'un segle.

Personalment, Rameau era monotemàtic, només vivia per a la música i, de la vida, no li interessava res més. Expliquen que: *Toute son âme et son esprit étaient dans son clavecin ; quand il l'avait fermé, il n'y avait plus personne au logis* (Tota la seva ànima i la seva ment estaven en el seu clavecí; quan s'havia tancat, no hi havia ningú a casa).

La pel·lícula *Les choristes* va fer famosa la peça "Hymne à la nuit", de Rameau, però no en la forma que ell la va compondre, sinó en un arranjament coral fet per dos músics i que apareix en una obra dramàtica de 1733.

Una peça que finalment no ha pogut ser al concert i us la recomanem és *Les boréades* (Entrée), composta per Rameau quan tenia més de vuitanta anys. Els assajos van començar el 1764, però en vida de Rameau no es va representar mai. L'obra va haver d'esperar quasi dos segles per poder ser estrenada finalment a Londres per Sir John Eliot Gardiner, el 14 d'abril de 1975, i al festival d'Aix-en-Provence el 21 de juliol de 1982. Es pot considerar la darrera gran obra del Barroc.

12.- *Les Indes galantes*, de l'òpera-ballet del mateix títol.

És la seva peça més cèlebre, estrenada el 28 d'agost de 1735, quan tenia cinquanta-dos anys. És la primera de les sis òperes-ballet. Es considera l'obra més representativa del gènere.

Consta d'un pròleg i quatre entrades (*entrées*; no s'anomenen actes, perquè el tema canvia de l'una a l'altra). Rameau explota la línia d'èxit encetada per André Campra d'explicar històries galants, però hi afegeix l'exotisme situant-les a Turquia, Pèrsia, Perú i fins i tot entre els indis nord-americans. Qualsevol excusa és bona per introduir un "gran espectacle", en què els vestits de luxe, les decoracions i especialment la dansa juguen un paper essencial. *Les Indes galantes* simbolitzen els dies de Lluís XV i la seva cort, despreocupats, refinats, dedicats als plaers i a la galanteria.

Aquesta obra va ser oblidada durant més d'un segle i mig.

El fragment escollit pertany a la quarta història, “Les sauvages” –afegida el 1736–, situada en un bosc d’Amèrica després de perdre una batalla contra l’exèrcit francoespanyol. L’escena final mostra el ball de la Gran pipa de la pau, que marca el retorn de la pau entre els indis i els exèrcits colonitzadors. La música és del famós llibre per a clavecí de 1728 *Les sauvages*. Aquesta última escena és també una oportunitat per segellar la unió entre Zima (filla d’un cap indi) i Adario (cap dels guerrers indis).

Forêts paisibles, forêts paisibles
Jamais un vain désir ne trouble ici nos coeurs.
S’ils sont sensibles, s’ils sont sensibles
Fortune, ce n’est pas au prix de tes faveurs. (bis)

Dans nos retraites,
grandeur, ne viens jamais
offrir de tes faux attraits!
Ciel, tu les as faites
pour l’innocence et pour la paix.

Forêts paisibles, forêts paisibles
Jamais un vain désir ne trouble ici nos coeurs.
S’ils sont sensibles, s’ils sont sensibles
Fortune, ce n’est pas au prix de tes faveurs. (bis)

Jouissons dans nos asiles,
Jouissons des biens tranquilles!
Ah! Peut-on être hereux,
quand on forme d’autres voeux?

Forêts paisibles, forêts paisibles
Jamais un vain désir ne trouble ici nos coeurs.
S’ils sont sensibles, s’ils sont sensibles
Fortune, ce n’est pas au prix de tes faveurs.

Traducció: (traducció de la tornada, per Bet Marcet)
Boscós tranquils, boscós pacífics
Mai un desig inútil no traspalsca els nostres cors.
Si són sensibles, si són sensibles
La fortuna no n’és la teva recompensa.

- **Johann Sebastian BACH**

(Alemanya, Eisenach, 21 de març de 1685 - Leipzig, 28 de juliol de 1750)

Organista i compositor alemany, pertany a la família més extraordinària de la història, amb uns 120 músics!

Era el vuitè fill de Johann Ambrosius, músic municipal, que li va ensenyar a tocar el violí i el clavecí. Bach va quedar orfe als 10 anys; la mare es va morir el 1694 i el pare vuit mesos després. Anà a viure amb el seu germà gran. El 1707 es va casar amb Maria Bàrbara, amb qui va tenir set fills. Ella va morir el 1726 i quedaven vius quatre dels fills. Es tornà a casar amb Anna Magdalena, cantant i

filla d'un trompetista, amb qui va tenir deu fills més.

Una anècdota: en un viatge a Dresden el 1717, Bach va ser convidat a enfrontar-se amb l'organista francès Louis Marchand per veure qui era millor organista. Expliquen que Marchand, en sentir el seu rival mentre assajava la nit abans del concurs, va quedar tan impressionat que aquella mateixa nit va marxar de Dresden a corre-cuita per no quedar en ridícul en el concurs de l'endemà.

La seva estada a Leipzig, des de 1723 fins a la seva mort, representa la meitat de la seva vida creadora i també el millor de la seva obra. Els darrers anys de la seva vida es van veure entristits per la progressiva pèrdua de la vista. Els disgustos i les incomprendiments l'havien obligat a tancar-se cada vegada més en si mateix i en les seves composicions, la ceguesa va ajudar en aquest procés d'aïllament cap a un món interior.

La seva extensíssima obra es considera el cim del Barroc; té una gran profunditat intel·lectual, perfecció tècnica, bellesa artística i, a més, és la síntesi dels diversos estils de l'època. Entre la gent de la seva època, va ser més reconegut com a intèrpret que com a compositor.

Els dos fragments escollits pertanyen a les seves obres més destacades.

13.- *Variacions Goldberg*

Originalment era una ària amb variacions diverses. Van ser encarregades pel comte Kaiserling perquè el clavicordista de la seva cort, Johann Gottlieb Goldberg, l'entretingués durant les nits d'insomni del comte.

Les variacions es componen d'un tema que, en aquest cas, és una ària que serveix de base per a les trenta variacions posteriors. Al final, torna a repetir-se l'ària inicial. El que lliga totes les variacions no és la melodia del tema, sinó la base harmònica. Les melodies poden variar, però sempre amb un fil conductor harmònic. Només en la darrera variació, Bach es va prendre llibertats, introduint-hi estranyes melodies musicals que s'allunyaven del tema original, ja que són dues melodies folklòriques alemanyes. A aquesta variació se l'anomena quòdlibet.

L'ària va ser usada a la pel·lícula *El silenci dels anyells*; mentre sonen les variacions, Anníbal Lechter es menja la llengua d'un dels policies que el vigilen.

14.- "Mache dich mein Herze rein", *Passió segons sant Mateu*

El 15 d'abril de 1729 té lloc la segona estrena de la *Passió*. Tot i ser un gran èxit, l'obra va quedar dins un calaix durant cent anys, fins que Mendelssohn la va trobar i recuperar de l'oblit. Durant el Classicisme, les obres de Bach es feien servir per estudiar, però no s'interpretaven en concert. A partir de la troballa de Mendelssohn i la reinterpretació d'aquesta passió a Berlín el 1829, l'interès per l'obra de Bach va revifar i de fet, s'ha mantingut fins als nostres dies.

La *Passió segons sant Mateu* és una obra magna, dura més de dues hores, està formada per 68 números i escrita per a dues orquestres i dos cors. També hi ha un cor infantil.

Text:

Mache dich, mein Herze, rein,

*Ich will Jesum selbst begraben,
Den er soll nunmehr in mir
Für und für
Seine süsse Ruhe haben,
Welt, geh aus, lass Jesum ein!*

Traducció: (traducció Eva Solé)
Fes-te pur, cor meu,
Vull enterrar Jesús jo mateix
que ell ha de trobar ara dins meu,
per i en
el seu dolç repòs.
Món, surt, deixa entrar Jesús!

- **Antonio VIVALDI**

(Venècia, Itàlia, 4 de març de 1678 - Àustria, Viena, 28 de juliol de 1741)

Antonio Lucio Vivaldi, violinista i un dels principals compositors del Barroc, va ser un virtuós de l'instrument, a l'igual del seu pare Gianbattista Vivaldi.

Quan va néixer Vivaldi, Venècia era la capital de la República de Venècia i aquell dia hi va haver un terratrèmol. Antonio era el gran de nou fills. El seu pare el va iniciar en la carrera musical i li va fer de copista tota la vida. Era una família molt unida en què tots col·laboraven amb el músic i l'ajudaven en la seva feina, per tal que ell es pogués dedicar només a compondre.

Era anomenat *Il prete rosso* (el capellà roig) perquè era mossèn i pèl-roig. Va ser nomenat capellà al març de 1703, però abandonà el sacerdoci actiu a finals de 1706. Llavors es va dedicar al negoci de l'òpera i allà va conèixer Anna Giraud, per a la qual va escriure la majoria dels primers papers en les seves òperes. Va compondre unes 770 obres, 447 concerts i 46 òperes. Vivaldi va ser un dels compositors més importants del Barroc, ja que va consolidar el concert per a solista i la seva música va influir tots els compositors, fins i tot Bach admirava l'obra de Vivaldi.

El 1740 va anar a Viena per aconseguir una bona feina, però hi arribà en mal moment, perquè acabava de morir Carles VI i estaven en guerra. Va morir allà, el 1741, tan pobre que el van enterrar en una fossa comuna. La seva gran obra més destacada és el *Gloria*, RV 589. Les seves composicions es recuperen ja avançat el segle XX, gràcies a Alfredo Casella.

Il cimento dell'armonia e dell'invenzione (1725) són 12 concerts per a violí, op. 8. Els quatre primers són Les estacions. *Le quattro stagioni*. Són dedicats al violí, instrument del qual Vivaldi era un virtuós, i són escrits per a violí solista, quartet d'arcs (violí primer, violí segon, viola i violoncel) i baix continu (clavecí o bé orgue).

Cada concert segueix l'estructura de tres moviments, amb un moviment lent central (*lento, adagio, largo*), enmig de dos moviments ràpids (*allegro, presto*). És una obra descriptiva o programàtica que evoca, a través d'elements del llenguatge musical, diversos aspectes de les estacions de l'any.

17.- *Presto* de "L'estiu"

És el darrer dels tres moviments del concert número 2 en sol menor "L'estiu". Aquest concert és el més contrastat, per la tempesta. En aquest concert, Vivaldi hi descriu pas a pas una tempesta viscuda per un pastor: primer, la sent apropar-se des de molt lluny en la calor de l'estiu (*allegro non molto-allegro*), però aviat el pastor s'espanta a causa de la seva irrupció sobtada (*adagio presto*) i de la violència de la tempesta en acció (*presto*): Les ràpides escales evocuen la força del vent i la força de la tempesta.

Vivaldi va escriure un sonet per a cada concert. El de "L'estiu", concretament el fragment del *presto*, fa així:

*Ah che pur troppo i suo timor son veri
Tuona e fulmina il ciel e grandioso
Tronca il capo alle spiche e a' grani alteri.*

Ah! que lamentablement certs són els seus temors
Trons i llamps, el cel és enorme
Talla el cap a les espigues i al blat.

- **Georg Philipp TELEMANN**

(Alemanya, Magdeburg, 14 de març de 1681 - Hamburg, 25 de juny de 1767)

La seva família, de tradició religiosa protestant, no mostrava cap interès especial per la música; un seu besavi havia estat cantor, però no havien tingut cap més relació amb la música.

Quan tenia 4 anys va morir el seu pare. Telemann va descobrir la música als 10 anys, i va començar a compondre als 12, però sense el suport de la família. La seva mare li va prendre tots els instruments i el va enviar a estudiar a una escola, però per sort, allà, el director es va adonar del talent de Telemann i el va deixar seguir component i aprenent de manera autodidacta flauta de bec, orgue, violí, viola de gamba, flauta travessera, oboè i *chalmereau*. Gràcies als seus viatges, va conèixer molts compositors i estils que el van influir en la seva manera de fer música; entre ells, Arcangelo Corelli i Lully.

El 1701 va ingressar a la Universitat de Leipzig per estudiar lleis. Va ser amic personal de Bach i Händel. En la seva època va ser considerat el compositor més important d'Alemanya. Li van oferir el càrrec de Kantor de l'església de Sant Tomàs l'any 1723, i només quan Telemann va dir que no, el van oferir a Bach, que l'acceptà.

Surt al llibre Guinness dels rècords com el compositor més prolífic de tots els temps, amb més de 800 obres acreditades.

En els darrers anys de vida, la seva vista es deteriorà i va disminuir la seva activitat a partir de 1762, però va seguir component fins a la seva mort.

Suite de *Don Quixote*. I-II "L'atac als molins"

Música programàtica o descriptiva, basada en les aventures del *ingenioso hidalgo Don Quijote*.

Per saber-ne més

Una mica de...

3. Glossari

Appoggiatura. És un ornament melòdicament important, ja que pren la meitat del valor de la nota principal; en un temps ternari, pot arribar a ocupar dues terceres parts del temps. La nota ornamental és un to per sobre o per sota de la nota principal.

Battaglia. És una forma musical del Renaixement i el Barroc de música programàtica que imita una batalla. La forma barroca habitualment és una descripció instrumental.

Caràcter musical. És la propietat per la qual es manifesten els sentiments en la música. Pot ser d'alegria, tristesa, solemnitat, malenconia, dolçor, etc. Els termes que l'indiquen solen ser en italià i s'escriuen al començament de l'obra al costat de la indicació del tempo, per exemple: *agitato*, *maestoso*, *con amore*, *scherzando*.

Chalumeau: Instrument de vent fusta de talla cilíndrica i amb canya senzilla. La *chalemie* o fagot antic era de talla cònica i doble canya. Podríem dir que és el nom donat als primers clarinets. Lligat a Telemann, trobem música per als *chalumeaux* de tessitura baixa. En italià: *salmoè*. En castellà: salmoé.

Aquesta denominació correspon a les èpoques del Barroc i el Classicisme. Anteriorment, a l'Edat Mitjana i al Renaixement, *chalumeau* era un nom genèric que designava qualsevol instrument de vent de la família de fusta, de tub cònic o cilíndric i canya senzilla o doble.

Començament acèfal: Quan el primer compàs d'una melodia no està complet; només hi falta una nota del principi.

Començament anacrúsic: Quan la melodia comença en el darrer temps dèbil, just abans d'una pulsació accentuada. El darrer compàs es complementa amb aquest primer.

Començament tètic: Si la melodia comença coincidint amb la primera pulsació.

Folia. És una dansa d'origen portuguès del segle XV que es va estendre a Itàlia i a França on va agafar el nom de *folies d'Espagne*. Va ser un tema utilitzat per tot Europa com a base per compondre sèries de variacions.

Forma binària: Peça formada per dues seccions: AA' o bé AB.

Giga. És una dansa barroca animada que en general apareix al final de la suite.

Metrònom: és un aparell que produeix una pulsació regular fent servir angles. La pulsació pot ser auditiva, visual o tàctil. Es van començar a construir al principi del segle XIX .

Música programàtica o descriptiva. És música instrumental en què el compositor pretén evocar idees en la ment del qui escolta; vol representar una escena, imatge o estat d'ànim.

Rondó: Forma musical característica de la música del Barroc que consisteix en l'alternança entre una tornada i diverses estrofes; comença i acaba amb la tornada.

Sarabanda. Una de les danses més populars de la música instrumental del Barroc i un dels moviments estàndards de la suite barroca juntament amb l'*allemande*, la *courante* i la *giga*.

Stylus Fantasticus o Phantasticus. És un estil de música barroca, un dels mètodes compositius més lliures i menys restrictius; no està subjecte a res. Va ser creat per mostrar l'habilitat del músic. Compositors que han emprat aquest estil són: Bach, Bertali, Biber, Buxtehude, Pandolfi, Pachelbel, Reinken, Schmelzer o Bruhns.

Suite. És una composició instrumental de nombre indeterminat de moviments de la mateixa tonalitat i que contrasten en ritme i caràcter; cadascun es basa en el ritme d'una dansa. El nom "suite" (seguit) indica un conjunt de fragments o peces que sonen els uns darrere dels altres, com una successió.

Tema amb variacions. És una forma musical en què la idea musical fonamental o tema es repeteix amb modificacions o acompanyat de manera diferent. La variació com a recurs musical la podem trobar amb diferents noms i amb diferent tractament d'aquesta tècnica: baix obstinat, *passacaglia*, xacona (*chaconne*) i tema amb variacions.

Tempo: És la velocitat a la que s'ha d'interpretar una composició. De l'italià *tempo*, s'indica en mots italians, com per exemple: *presto*, *andante*, *moderato*, *largo*. Es mesura en pulsacions per minut. A partir de l'aparició del metrònom, l'autor podia expressar quina figura era la unitat de mesura i a quina velocitat havia d'avançar la música. Tot i així, habitualment conviuen les dues maneres d'indicar el tempo.

Trino. És un ornament musical que consisteix en una ràpida alternança entre dues notes d'altura de so molt propera, generalment un semitò.

Xacona. És una composició musical basada en la repetició en la part del baix obstinat i en la variació del tema.

Professorat

Què vol dir escoltar

Què vol dir escoltar

Escoltar és parar atenció a alguna cosa, normalment a alguna cosa que està sonant. Cada espècie animal té unes capacitats auditives concretes, les que necessita per desenvolupar-se en el seu entorn, i, dins aquestes capacitats, es pot escoltar amb diferents nivells d'intensitat. Així solem diferenciar *sentir* d'*escoltar*. "Sentir" és el que fem quan escoltem amb intensitat baixa, quan podem estar envoltats de so i ni ser-ne conscients. "Escoltar" és el que fem quan parem atenció perquè volem aprendre, respondre, entendre, arxivar, recordar, reviure, etc. el que escoltem.

La intensitat de l'escolta, la capacitat d'escoltar, és educable i la podem treballar, i la música és realment indicada per fer-ho. Per escoltar amb alta intensitat, igual que per fer silenci, es necessita una gran activitat i concentració. L'escolta i el silenci no solen ser passius, ja que només els aconseguim si realment ho volem. El so sempre és una vibració i per sentir-lo ens ha d'entrar a dins a través de l'oïda. La música és una obra d'art que se'ns fica a dins, són vibracions que podem percebre per tot el cos.

Als concerts de L'Auditori ens proposem que sigui difícil deixar d'escoltar i que, en el terreny personal, tinguem la capacitat d'escoltar amb obertura i respecte. Per això, aprofitant l'assistència als concerts, us convidem a parlar especialment de l'escolta i a practicar-la conscientment.

Materials editats del concert

Programa de mà

El treball amb el programa de mà constituirà una de les activitats posteriors al concert. El dia del concert us els donaran en un plec i el podeu repartir en la següent sessió de treball. Es recomana associar aquesta feina a la valoració en grup i també individual de l'assistència al concert. L'objectiu es que es familiaritzin amb el vocabulari propi dels producció d'un concert i siguin capaços de fer-ne una crítica. El concepte clau d'aquest programa de mà ha estat donar visibilitat als compositors protagonistes del concert. En la portada hi apareix Händel al clavecí, dins de la casa que protagonitza les projeccions que acompanyen en el concert la música en directe.

A la contraportada hi ha el llistat de les peces interpretades durant el concert. Poden comentar quines recorden, quines els han agradat més, quines els han sorprès més, i els ajudem a associar record visual al nom de la peça i al compositor responsable d'aquella música. En aquesta part del programa de mà hi ha la imatge de l'edifici de L'Auditori. En tots els programes de mà dels concerts que es fan hi ha la imatge d'aquest edifici en diverses versions. En la que ens ocupa, el color és del mateix to que les fulles de la projecció i fins i tot, passen unes branques pel davant de l'edifici.

Els logotips estan agrupats en tres grups: L'Auditori és un consorci de, Amb el suport de, Principals patrocinadors. Estaria bé que fossin conscients que el cost d'una producció musical no la cobreix el preu de l'entrada i que es necessita suport i patrocinadors.

Una avant-contraportada inclou la informació sobre els intèrprets, que es pot aprofitar per repassar i comentar quin instrument tocava cadascun, si havien vist mai aquests instruments en directe, quin músic els va transmetre més musicalitat, quin els va sorprendre per la seva interpretació fins i tot a nivell teatral, valorar el fet que quasi totes les obres les interpreten de memòria. Es pot comentar si saben què vol dir "direcció musical", "direcció escènica" i "animacions". Recordar-los que els concerts escolars acostumen a tenir una prèvia de concerts familiars, que poden anar-hi amb la família.

La part central del programa, tal com comentàvem, la constitueixen Händel i els seus amics. És difícil identificar tots els compositors, malgrat la fantàstica feina de la il·lustradora, la Natalia Zaratiegui de caracteritzar cadascun dels músics amb algun tret propi. Tot i així, aquí teniu algunes pistes perquè pugueu jugar-hi: en un primer pla tenim Georg Friedrich Händel assegut al clavecí, Johann Sebastian Bach a l'orgue, Henry Purcell estirat a terra escrivint una composició, Diego Ortiz a l'angle esquerre tocant la viola da gamba, Antonio Vivaldi amb cabells pèl-rojos tocant el violí i Jean Baptiste Lully en posició de ball, recordant les danses a la cort de Lluís XIV; l'altre gambista és en Claudio Monteverdi. En la galeria de retrats, d'esquerra a dreta hi tenim: Johann Heinrich Schmelzer tocant el violí, Georg Philipp Telemann escrivint una partitura, François Couperin i Giovanni Battista Pergolesi tocant l'orgue; Jean-Philippe Rameau i Biber tocant el violí, i finalment, Marin Marais amb una viola da gamba a les mans.

Enllaços

Enllaços relacionats

Peça	Temps	Enllaç
1 ALLEGRO SONATA" (1r moviment) DE LA BATTALIA, H. I. F von BIBER	00-1'49" durada: 1'49"	https://youtu.be/l-0ISWMRUZQ
2 COMBATTIMENTO DI TANCREDI E CLORINDA, C.MONTEVERDI Fragment	00'09"-02'00" durada: 1'51"	https://youtu.be/zy0mtT99gkA?si=snOSDzH8COE7YZsz&t=10
3 SONATA QUARTA de Unarum Fidium, J.SCHMELZER tema amb variacions	Sonata sencera dura 8'57"	https://youtu.be/9fST3UD5NFI?si=gaNMXoG1sQqu5MOg
4 La Réjouissance. Music for the fireworks. Händel	00'-02'22" durada: 2'22"	https://youtu.be/p5jgSVw3nms?si=RP-8D49XYJ2jPiO8
5 King Arthur - Aria: What Power Art Thou (The Cold Genius) Act 3 [Bass] H.PURCELL	durada: 4'45"	https://youtu.be/Z75bx8tZUa4?si=tZSBFVtbAulqWA_E
6 Folies d'Espagne, M.MARAIS Tema amb variacions	tema 0:07-0:47 durada: 40" 15:26-16:48 durada 1'22" Variacions 29, 30 i 31	https://youtu.be/Bng6P118R48
7 RECERCADA II SOBRE PASSAMEZZO MODERNO, D.ORTIZ	durada: 01'29"	https://youtu.be/S5wXKVe

			Y7Nc?si=0cE1ZKEr07H-FxTR
8	OMBRA MAI FU, G.F.HÄNDEL Philippe Jaroussky, contratenor	durada: 3'05''	https://youtu.be/MQm2C5UrERg
8	OMBRA MAI FU, G.F.HÄNDEL Dmitri Hvorostovsky, baríton	0'54''-3'50'' durada: 2'56''	https://youtu.be/IL9cJON4Hj8
9	La Serva Padrona, PERGOLESI Son imbrogliato io già. Sempre in contrasti. tema A	31:53-33:42 07:52-09:25 durada: 3 minuts	https://youtu.be/NsUeywPFegQ
10	Marche pour la cérémonie des Turcs (Le bourgeois gentilhomme), J.B.LULLY	0:32-2:29 durada: 2 minuts	https://youtu.be/TDBWHs43lzE
11	Les Barricades Mystérieuses, F.COUPERIN	durada: 2'48''	https://youtu.be/M33mfhQUJnM
12	Les Indes Galantes, RAMEAU Rondó	durada: 3'42''	https://youtu.be/RKvd4tMkFHc
13	Variació n. 5, de les Variacions Goldberg, J.S. Bach	9'11''-10'53'' durada: 1'42'' L'obra sencera té una durada d'1h3min	https://youtu.be/BYfKWyeichE
14	Mache dich mein Herze rein, Passió St. Mateu , J.S.BACH	00'-02'34'' durada: 2'34''	https://youtu.be/EGq-9pC_5AM
15	COME ROSA IN SU LA SPINA, d'Apollo i Dafne, G.F.HÄNDEL	durada: 3'04''	https://youtu.be/m3auaAOmweQ

16	Zadok the priest, Händel Introducció musical i 1a frase veu.	0'-4'56" durada: 4'56"	https://youtu.be/uhUHoI5rIMw
17	Concert per a violí i orquestra l'Estiu. Vivaldi Presto	0'13"-2'51" durada: 2'38"	https://youtu.be/VPgKEIJRrYQ
	Don Quixot. Atac als molins de vent. Telemann	0'10"-2'03" durada 1'53" Camerata Cambrensis	https://youtu.be/Vv3iSWSkvUw?si=3yv7vFkm9rNgsEXc

Versions interessants			
	tema	webb	trobareu
8	"Ombra mai fu"	https://www.youtube.com/watch?v=t9t0kZRJ54	Versió amb soprano i l'orquestra barroca toca amb smartphones. DigiEnsemble
10	Marche des Turcs. Lully	https://vimeo.com/4808549	una versió per a tiorba. interessant per veure aquest instrument amb una peça que ja serà coneguda.
10	Marche des Turcs. Lully	https://www.youtube.com/watch?v=Ch1zdKOAsAqc	robotic string instruments with FESTO technology by Roland Olbeter
13	"Variació número 5" Variacions Goldberg J. S. BACH	https://youtu.be/acKZR7OrAMA?si=hJgY6cnwCd68uvWH	Gag del programa Crackòvia. Pep Guardiola, al vestidor, fa escoltar les Variacions Goldberg als jugadors.

16	Champions League. Tony Britten (adaptació de Zadok the Priest, Händel)	https://youtu.be/G0ty_mUEvuY?si=gi3Lqgyg-zQTBS02	video amb el text de l'himne. Durada 3 minuts

Articles interessants		
Qui	Web	Què hi trobareu
Couperin	http://www.theguardian.com/music/tomserviceblog/2010/jan/14/francois-couperin-barricades-music	Article en anglès sobre l'obra "Les barricades mystérieuses", de Couperin.
Bach	https://www.catabach.com/curiositats-de-bach.html	Pàgina en català sobre Bach.

Currículum		
Primària	http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6900/1431926.pdf	Àrea d'educació artística pàg. 103-113
Secundària	http://www.xtec.cat/monografics/documents/curriculum/secundaria/anne_x7.pdf	Àmbit artístic pàg. 1-14 Continguts i criteris d'avaluació de música pàg. 15-20

L'AUDITORI
AUDITORI.CAT

**LEPANT 150
08013
BARCELONA**

**93 247 93 00
INFO@AUDITORI.CAT**

SEGUEIX-NOS

    @auditoribcn

 L'Auditori Barcelona

L'AUDITORI ÉS UN CONSORCI DE

AMB EL SUPORT DE

PRINCIPALS MITJANS PATROCINADORS

LA VANGUARDIA

3

**CATALUNYA
RÀDIO**